

25 Βα

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Δ. ΜΠΕΛΙΑΕΦ

Καθηγητοῦ Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Μόσχας

ΠΕΡΙ ΕΝΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ.

ΕΚ ΤΟΥ ΡΩΣΣΙΚΟΥ

ὑπὸ

ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΠΑΣΧΑΛΙΔΟΥ,

Διδασκάλου τῆς Θεολογίας καὶ Βοηθοῦ τοῦ Ἐπόπτου
τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Σεμιναρίου Πετροπόλεως.

(Ἰδίας δαπάναις)

« Δὲν εἶναι ὡς καιρὸν ἔχομεν,
ἐργασθῆναι τὸ ἀγαθὸν πρὸς
πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς
αἰεῖτους τῆς πίστεως » (Γα-
λατ. 6, 10).

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΝΩΝ

Φυλλάδιον Α.

ΕΝ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΙ.

Ἐκ τοῦ Τοπογραφείου τῆς Ἀγιοτάτης Διοικήσεως Συνόδου
πασῶν τῶν Ρωσσιῶν.

1896.

118

Ἀγγελίαι ἐκδόσεων ἐπὶ φιλανθρωπικῷ σκοπῷ.

Ἐπιέμενος τὸ ἐπ' ἐμοὶ νὰ συντελέσω κατ' ἐλάχιστον εἰς ἀναζωπύρῃσιν τοῦ ἠθικοθρησκευτικοῦ τῶν ὁμογενῶν μου αἰσθήματος, τοῦ μονονογί ψυχομένου καὶ καταπίπτοντος ἕνεκα τοῦ νῦν πανταχοῦ, ὡς μὴ ὤφειλε, ἐπιπολάζοντος ψυχολέθρου πνεύματος τοῦ ὕλισμοῦ, ἔκρινα λίαν τελεσφόρον ἐπὶ τούτῳ τὴν ἐκ τοῦ Ῥωσικοῦ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς διάλεκτον μετάφρασιν τοῦ συγγράμματος, τοῦ φιλοπονηθέντος ὑπὸ τοῦ αἰοδίου ἐπισκόπου Σαμαράων Εὐσεβίου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: «Παρηγορία ἐν θλίψει καὶ ἀσθενείᾳ», ἵνα τὸ εὐσεβὲς τοῦτο πόνημα, τὸ πλήρες ἀναγνωσμάτων παρηγορητικῶν ἅμα καὶ ἐποικοδομητικῶν, πρῶχειρον γένηται καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ.

Ἐδελπὶς δὲ εἰμί, ὅτι πάντες αἱ φιλόμουσοι ὁμογενεῖς καὶ ζηλωταὶ καθόλου τῶν καλῶν ἐργῶν θέλουσι προθυμηθῆ ἄσμενως νὰ ὑποστηρίξωσι διὰ τῆς χρηματικῆς συνδρομῆς τὴν ἐκδοσιν τοῦ ἐποικοδομητικοῦ τούτου βιβλίου, εἰάν μάλιστα λάβωσιν ὑπ' ὄψει, ὅτι ἡ ἐκδοσις αὐτοῦ γίνεται πρὸς τῷ εἰρημένῳ καὶ ἐπὶ φιλανθρωπικῷ σκοπῷ. Τοῦ ὑπολειφθησόμενου ἠθλονότου χρηματικόν πῶσον ἐκ τῶν συναχθησόμενων συνδρομῶν μετὰ τὴν ἐξόφλησιν τῶν διὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ βιβλίου δαπανῶν, διαίρεθὲν εἰς τρία μέρη θέλει δωρηθῆ το μὲν, τῇ ἐν Χάλκῃ «Θεολογικῇ Σχολῇ» τῆς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας, τὸ δὲ, τῇ ἐν ἐπαρχίᾳ Καισαρείας «Ἱερατικῇ Σχολῇ», τὸ δὲ, τῷ «Συλλόγῳ Ἀναπλάσεως».

Ὡς παράρτημα δὲ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος συγγράμματος ἐπισημάνεται «Συλλογὴ Παρέργων» ἴτοι: α) Λόγοι τρεῖς τοῦ Σ. Ἀρχιεπισκόπου Χαρκόβου Ἀμβροσίου· β) Λόγος τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας κ. Ἰ. Ἰ. Μαυσιβόσκῃ· γ) Λόγος τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας κ. Β. Θ. Πεβνίτσκῃ· δ) Ἀρχαιολογικὸν σκιαγράφημα περὶ ἑορτασμοῦ τοῦ νέου ἔτους· ε) Ἡ πραγματικότης τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (Μ. Μουρετόβα)· ζ) Ἡ θρησκευτικότης βάσις καὶ ἔρεισμα τῆς ἠθικότητος (Α. Γουσεβῶν).

Τὸ ὅλον βιβλίον, ἐκτετυπωμένον ἐπὶ καλοῦ χάρτου μετὰ τῆς δεούσης προσοχῆς καὶ φιλοκαλίας, τιμᾶται μετὰ τοῦ παραρτήματος μὲν φράγκων χρυσῶν Πέντε (5), ἴδια δὲ ἕκαστον φράγκων χρυσῶν Τριῶν (3).

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
ΑΡ 2522
ΒΙΒΛΙΟΦΩΝΤΗΣ ΣΙΔΕΡΙΑΔΟΥ
ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗ ΚΤΗΤΡΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΘΗΝΑ

ΠΕΡΙ ΕΝΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

ΕΠΙ ΤΗ ΕΓΚΥΚΛΙΩ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΛΕΟΝΤΟΣ ΙΓ'.

«Πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς συμφωνίας, ὡς καὶ πρὸς διάδοσιν τοῦ εὐαγγελίου, ἡ ἐποχὴ, ἣν ἡμεῖς βιοῦμεν, φαίνεται ἰδίᾳ εὐμενῆς ἐκ τούτου, ὅτι ἐν ταῖς διανοίαις μετ' ἰταλιούσης δυνάμεως ἐπὶ ἡ συνείδησις τῆς τῶν ἀνθρώπων ἀδελφώσεως, καὶ οὐδέποτε ἐν οὐδενί αἰῶνι ὁ ἄνθρωπος ἔτεινε μετὰ τσαυτῆς σπουδῆς πρὸς τοῦτο, ὅπως γνῶ τοὺς ὁμοίους αὐτῷ καὶ ἐλθῆ ἀρωγὸς αὐτοῖς. Οἱ σιδηρόδρομοι καὶ τὰ ἀτμόπλοια μετ' ἀπιδάνου ταχύτητος διατρέχουσι τὰς ἀπεράντους ἀποστάσεις ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, παρέχοντα μέσα ἀνεκτίμητα οὐ μόνον διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ διὰ τὰς τῶν σοφῶν ἐρεῦνας, ἀλλὰ καὶ πρὸς διάδοσιν τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ ἀπὸ ἀνατολῶν μέχρι δυσμῶν ἡλίου.»

Οὕτω λέγει ὁ Πάπας ἐν κατακλειδί τῆς ὑφ' ἡμῶν θεωρουμένης ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς. Ἀληθῶς, ἀμφιβάλλω, εἰ ὑπῆρχεν ἄλλη ἐποχὴ, ὅτε ἡ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων κίνησις πρὸς συγκοινωνίαν ἐξεφράζετο οὕτω

ποικιλοτρόπως, καὶ ἐξετείνετο οὕτως εὐρέως, ὡς ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν καὶ ἤδη ἄνευ πάσης ἀμφιβολίας, ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὐδέποτε εἶχον τόσῃ εὐχερῆ, κατάλληλα, σχεδὸν θαυμάσια μέσα πρὸς ταχύτερον μετακινήσιν ἑαυτῶν, τῶν λόγων ἑαυτῶν καὶ πάντων τῶν δυνατῶν προϊόντων τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, καὶ πρὸς ἐπιμίξιαν μετὰ τῶν ἀπωτάτων περᾶτων τῆς γῆς.

Ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ αἰετοπερὶ τὰ μὲν τῶν ἐθνῶν προσφκείουν μετὰ τῶν δὲ, νῦν ὅμως ἐξόχως, βελτιωθείσῶν τῶν ὁδῶν τῆς συγκοινωνίας: εἰς τὰς παγκοσμίους ἐκθέσεις καὶ τὰς διεθνεῖς συνελεύσεις συνέρχονται ἄνθρωποι πάσης ἐθνικότητος ἐκ τῶν ἀπωτάτων χωρῶν τὰ ὁμόφυλα, ἀλλὰ πολιτικῶς διεζευγμένα ἀπ' ἀλλήλων ἔθνη ἤρξαντο ζωηρότερον συναϊσθανόμενα τὴν ἐξ αἵματος συγγένειαν ἀλλήλων καὶ τείνοντα πρὸς συγκέντρωσιν. Οὕτως οὐ πρὸ πολλοῦ χρόνου ἐτελέσθη ἡ συγκέντρωσις τῆς Ἰταλίας, εἶτα τῆς Γερμανίας, καὶ ἀφυπνίσθη ἡ πρὸς συγκέντρωσιν τάσις ἐν ταῖς Σλαβικαῖς φυλαῖς.

Ἡ σύγχρονος κίνησις πρὸς ἀμοιβαίαν κοινωνίαν καὶ ἔνωσιν, ἀναφανείσα ἐν πάσαις ταῖς τοῦ βίου σφαιραῖς, ἤψατο καὶ τοῦ βίου τοῦ θρησκευτικοῦ, τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ. Οὕτω, κατὰ τὴν φθίνουσαν ἐκστονταετηρίδα ἦσαν ἀπόπειραι, καίπερ ἀσθενεῖς καὶ ἄνευ ἀποτελέσματος, πρὸς προσέγγισιν καὶ ἔνωσιν τῆς ἐπισκοπικῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας καὶ οὐ περαιτέρω, ἢ ἐν τέλει τοῦ παρελθόντος

ἔτους κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν συνέλευσιν ἐν Norwich
 κατ' ἕκτασιν ἐθεωρήθη τὸ ζήτημα περὶ τοῦ: μετὰ
 ποίας ἐκκλησίας ὀφείλει ἐνωθῆναι ἅπασα ἡ Ἀγγλι-
 κανικὴ ἐκκλησία—μετὰ τῆς Ρωμαϊκῆς, ἢ μετὰ τῆς
 Ἀνατολικῆς. Εἶτα ἐφίενται οἱ Παλαιοκαθολικοὶ προσ-
 εγγίσεως, ἴσως δὲ καὶ ἐνώσεως μετὰ τῆς Ἀνατολι-
 κῆς ἐκκλησίας. Τέλος πρὸ τῶν ὀμμάτων ἡμῶν συνε-
 τελέσθη τὸ οὐδέποτε συμβάν καὶ δὴ σχεδὸν ἀδύνα-
 τον γεγονός τῆς πρὸς συγκέντρωσιν θρησκευτικῆς
 κινήσεως ἐν εἴδει παγκοσμίου συνελεύσεως τῶν
 ἀντιπροσώπων τῶν θρησκειῶν ἐν Σικάγῳ κατὰ τὴν
 παγκόσμιον τοῦ Κολόμβου ἑκδασιν τὸ 1893 ἔτος. Ἐν
 αὐτῇ τῇ ἀξίᾳ θαυμασμοῦ συνελεύσει, ἣτις διὰ τὸ
 ἀσύνηθες αὐτῆς σχεδὸν δύναται κληθῆναι ὄγδοον θαῦ-
 μα τοῦ κόσμου, συμπαρακάθητο, ἐν εἰρήνῃ συνδιέ-
 γοντο, καὶ ἀνομιζοβητήτως προκήρυκτον ἀπὸ καθέ-
 ὁδρας τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν ἑταρείας ὁ Ἕλλην Ὀρθό-
 δοξος ἐπίσκοπος, οἱ Λατῖνοι ἐπίσκοποι καὶ (πατέρες)
 ἱερεῖς, οἱ Ἀγγλικανοὶ ἐπίσκοποι καὶ ἱερεῖς, οἱ Λου-
 θηρανοὶ καὶ τῆς μεταρρυθμίσεως pastores, οἱ διδάσ-
 καλοι τῶν ποικίλων Προτεσταντικῶν αἱρέσεων, οἱ
 Ἑβραῖοι ῥαββῖνοι, οἱ Βουδδισταὶ θῦται (μπόνζοι), οἱ
 Ὀθωμανοὶ μουλλάδες, οἱ τῆς Ἰνδίας θῦται τοῦ Brah-
 m̄a καὶ οἱ λοιποί. Ἀληθές, ὅτι αὕτη ἡ συνέλευσις
 εἰς οὐδὲν ἤγαγε πρακτικὸν ἀποτέλεσμα, ἀλλ' ἤδη
 αὕτη ἡ ἐπίνοια τοῦ συγχροτῆσαι τοιαύτην συνέλευσιν
 δείκνυσιν, ὅτι οἱ συγκαλέσαντες αὐτὴν ἐπεχείρησαν
 τὸ ἔργον τοῦτο οὐχὶ ἄνευ λόγου πρὸς τὴν ἐν ταῖς

ἡμέραις ἡμῶν ἀφοπνισθεῖσαν ἐπιθύμησιν τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀδελφικὴν κοινωνίαν καὶ ἔνωσιν. Ἔτι μάλλον σημειωτέον ἐστὶ τοῦτο, ὅτι ἡ συνέλευσις ἀληθῶς συνεκροτήθη, καὶ δὴ ἦν αὕτη λίαν πολυάνθρωπος.

Τοῦτο δείκνυσιν, ὅτι οἱ τῶν διαφόρων θρησκειῶν λάτρεις ἦσσόν εἰσιν ἐχθρικοὶ πρὸς ἀλλήλους, ἢ ὡς εἰώθασιν οἶεσθαι, καὶ ὅτι ἡ ἐνεστῶσα ἐποχὴ ἰδίᾳ ἐστὶν εὐμενῆς πρὸς σύστασιν φιλειρηνικῶν σχέσεων μεταξύ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν διαφόρων θρησκειῶν καὶ πρὸς διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ μεταξύ τῶν ἀλοθρήσκων ἐθνῶν.

Ἄλλ' εἰ καὶ ἡ συνέλευσις τῶν ἀντιπροσώπων τῶν θρησκειῶν κατὰ τὴν τοῦ Καλοῦβου ἔχθεσιν παρίσταται, οὕτως εἰπεῖν, ὡς ἐναρξασατὴ ἔκφανσις τῆς πρὸς συγκέντρωσιν κινήσεως τῆς ἐποχῆς ἡμῶν ἐν τῇ περικοχῇ τοῦ θρησκευτικοῦ βίου, ἐν τούτοις τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐπισπᾶται νῦν οὐχὶ ἡ ἐφῆμερος καὶ ἤδη σχεδὸν ἐπιλησθεῖσα συνέλευσις τῶν θρησκειῶν, ἀλλ' ἑτέρα, ἔτι νεωτέρα, ἀπόπειρα πρὸς ἔνωσιν τῶν ἀπ' ἀλλήλων κεχωρισμένων θρησκειῶν καὶ ὁμολογιῶν, ἡ κλησις λέγω τοῦ Πάπα Λέοντος Π', ἡ ἀπευθυνθεῖσα πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας καὶ τὰ ἔθνη, καὶ προσκαλοῦσα πάντας τοὺς λαοὺς ἐνωθῆναι εἰς μίαν κοινότητα συμφώνως πιστευόντων ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Πάπα.

Βεβαίως ἡ τοιαύτη πρόσκλησις πρᾶγμα οὐ καινόν: οἱ Πάπαι ἐπὶ ὀλόκληρον χιλιάδα ἐτῶν οὐδέποτε ἀπώλεσαν τὴν ἐλπίδα τοῦ συνενῶσαι μετὰ τῆς ἑαυτῶν Ἐκκλησίας τὴν ὀρθόδοξον Ἀνατολήν, καὶ ἅμα

ὡς παρουσιάζοντο εὐνοϊκαὶ περιστάσεις, ἐχρῶντο αὐτοὶ πάσῃ τῇ δυνατῇ σπουδῇ πρὸς πραγμάτων τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ἐλπίδων αὐτῶν. Ἐν τούτοις, ἡ τοῦ Πάπα Δέοντος ΙΓ'. κληρονομία πρὸς ἔνωσην ἔχει σπουδαίαν ἰδιότητα: οἱ προηγούμενοι Πάπαι ἐφίεντο συνενῶσαι μετὰ τῆς ἑαυτῶν ἐκκλησίας μόνον τὴν Ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν, ἣτις οὐ τρέφει ἔχθραν πρὸς τὴν Λατινικὴν ἐκκλησίαν καὶ ἀφίσταται ἀπ' αὐτῆς οὐχὶ πολὺ μακρὰν ἐν τοῖς δόγμασι καὶ ἐν ταῖς τελεταῖς αὐτῆς, ἀλλ' αὐτοὶ ἐστεροῦντο τοῦ θάρρους, ὅπως ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ θρόνου αὐτῶν καλῶσι καὶ ἅπαντα τὸν Προτεσταντικὸν κόσμον προσκυνῆσαι τῷ ὑποποδίῳ αὐτοῦ τοῦ θρόνου. Οἱ Προτεστάνται ὅμως μετὰ τοιαύτης ἰσχυρᾶς καὶ μὴ κρυπτομένης κακότητος προσφέρονται πρὸς τὸν Πάπαν καὶ πρὸς τὴν Λατινικὴν ἐκκλησίαν, καὶ τόσῃ μακρὰν ἀφίστανται ἐν τῇ πίστει καὶ ταῖς τελεταῖς αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Λατινισμοῦ, ὥστε τὸ καλεῖν αὐτοὺς πρὸς ἔνωσην μετὰ τῆς Λατινικῆς ἐκκλησίας δηλοῖ ἀπολλύναι μόνον λόγους. Ὁ Πάπας Δέων ΙΓ': εὐρέθη τολμηρότερος καὶ ἀποφασιστικώτερος πάντων τῶν προκατόχων αὐτοῦ: αὐτὸς καλεῖ οὐ μόνον τὴν Ὁρθόδοξον Ἀνατολήν, ἀλλὰ καὶ τοὺς Προτεστάντας πασῶν τῶν ὁμολογιῶν ἐνωθῆναι μετὰ τῆς Λατινικῆς ἐκκλησίας καὶ αὐτὸν κεφαλὴν ἑαυτῶν ὁμολογῆσαι. Ἀλλ' ἡ τόλμη τῆς τοῦ Πάπα προσκλήσεως καὶ τὸ τεράστιον τῶν βουλῶν αὐτοῦ ἔτι μᾶλλον αὐξήσουσι πρὸ τῶν ὀμμάτων ἡμῶν, μαθόντων, πρὸς τίνα σκοπὸν ὁ Πάπας καλεῖ πάντας τοὺς Χριστιανοὺς συγ-

κεντρωθῆναι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ. Αὐτὸς οἶονεὶ οὕτω λέγει: «Ἐὰν πάντες οἱ Καθολικοὶ, πάντες οἱ Ὀρθόδοξοι καὶ πάντες οἱ Προτεστάνται συνενωθῶσιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου, τότε ἀποτελεσθήσονται περίπου πεντακισμύριαι μυριάδες (=500 μυλλιούνια) ἀνθρώπων. Οὐδεὶς παγκόσμιος κατακτητὴς εἶχε ὑπὸ τὴν διάθεσιν αὐτοῦ οὐδὲ μικρὰν μερίδα τοῦ τόσῳ τεραστίου ἀριθμοῦ ἀνθρώπων. Δυνάμει τοιούτου συνηνωμένου πληθους ἡμεῖς κυριεύσομεν ἅπαντα τὸν κόσμον. Πάντας τοὺς ἀνθισταμένους ἡμῖν, ἐὰν μόνον τοιοῦτοι τολμητῆται εὐρεθῶσιν, ἐκμηδενίσομεν, σαρώσομεν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. Εἶτα ἐγερεθῶμεθα κατὰ τοῦ ἀλλοθρήσκου κόσμου. Ἀληθές, ὅτι ἐν αὐτῷ δυνατὸν ἀριθμῆσαι ὑπὲρ τὰς δεκακισμύριας μυριάδας (=1000 μυλλιούνια) ἀνθρώπων ἐν τούτοις αὐτοῖς ἀδυνατεῖ ποιῆσαι ἡμῖν σπουδαίαν ἀντίστασιν. Αὐτὸς (ὁ κόσμος) ἀνίσχυρός ἐστιν, ἅτε μὴ ἔχων ἀσκησιν (μόρφωσιν), καὶ διαιρεῖται εἰς πληθὺν ἐχθρῶν πρὸς ἄλληλα καὶ καταστρεφόντων ἄλληλα συστημάτων. Αὐτὸς οὔτε οὐσιῶδες ὄρατὸν κέντρον ἔχει, οὔτε πνευματικὴν ἀρχήν, ἅπερ δύναιτο συναγαγεῖν τὰς διεσπαρμένας κατὰ πρόσωπον τῆς γῆς φυλάς. Τοὺς Ἑθνικοὺς, τοὺς Ὀθωμανοὺς, τοὺς Ἰουδαίους,—πάντας ἐπιστρέψομεν εἰς τὴν Καθολικὴν πίστιν καὶ τότε ἐκπληρωθήσονται οἱ λόγοι τοῦ Χριστοῦ: «καὶ ἔσται μία ποιμνὴ καὶ εἷς ποιμὴν». «Μία ποιμνὴ—ἅπαντα τὰ ἔθνη, εἷς δὲ ποιμὴν—ἐγὼ ὁ Πάπας Ρώμης».

Καὶ τίς φιλεῖ τὰς τισαύτας βουλάς; Τίς οὐ μόνον

τρέφει αὐτὰς ἐν τῇ καρδίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἀνακηρύττει αὐτὰς πανδημῆι, παγκοσμίως ἀποτεϊνόμενος πρὸς πάντας τοὺς βασιλεῖς καὶ τὰ ἔθνη τῆς γῆς; Οὐχὶ Γρηγόριος ὁ Ζ΄, ὁ Γιλδεβράνδος, οὐχὶ Ἰννοκέντιος ὁ Γ΄, ἢ ἄλλος τις τοῦ μεσαιῶνος Πάπας, οἵτινες προσεφέροντο πρὸς τοὺς βασιλεῖς, ὡς οἱ κύριοι πρὸς τοὺς δούλους, οἵτινες διὰ τὴν παρακοὴν τοῦ θελήματος αὐτῶν εἶχον τὴν ἰσχὴν ἀφορίζειν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ὀλόκληρα βασίλεια, οἵτινες σχεδὸν ἐνὶ νεύματι τῆς χειρὸς ἀνεκίνουν ἀναριθμήτους στρατοὺς σταυροφόρων, καὶ αὐτοὶ οἱ σταυροφόροι μετὰ χαρᾶς ἐπορεύοντο εἰς τὴν μακρὰν κειμένην Παλαιστίνην πρὸς ἐπικίνδυνον ἀγῶνα πρὸς τοὺς φοβεροὺς τότε καὶ ἰσχυροὺς Τούρκους. Οὐχί. Οὕτω λέγει ὁ Πάπας Λέων ΙΓ΄, ὁ τοῦ Βατικάνου δεσπότης, ὡπερ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ κληρικοῦ καὶ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ οὐ δεῖκνυσι σεβασμὸν ἐπιτηδὲς καὶ αὐθαδῶς ἀντενεργῶσαι αἱ κυβερνήσεις, καὶ δὴ οἱ λαοὶ ἐν καθολικαῖς χώραις, οὐπερ ἐν ταύταις δὴ ταῖς χώραις εὐρεθῆσονται ἀπειροὶ ἐχθροὶ, προσφερόμενοι πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τὸν κληρὸν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐκκλησίαν, ὅτε μὲν μετὰ προσβλητικῆς περιφρονήσεως ἢ καταφρονήσεως, ὅτε δὲ μετὰ κακεντρεχῶν ἐμπαιγμῶν καὶ θρασειῶν ὕβρεων, καὶ ἐκδιδόντες νόμους βαρεῖς διὰ τὸν κληρὸν καὶ τὰ μοναχικὰ τάγματα, ὅς ἐπὶ πολλὰ ἔτη οὐκ ἐφαίνετο ἐν ταῖς ὁδοῖς «τῆς ἑαυτοῦ πόλεως», φοβούμενος, μὴ οἱ ἀγιοῦπαῖδες, οἱ παῖδες τῶν κεκακωμένων ἐχθρῶν τοῦ Πάπα προπηλαχίσωσιν αὐτόν. Ὁ παπισμὸς ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ

πρωτέρου ὕψους, καὶ ὅμως ὁ Πάπας θαρραλέως ἀπευθύνεται μετὰ λόγου πρὸς βασιλεῖς καὶ λαοὺς καὶ μετ' αὐτοπεποιθήσεως πάντας καλεῖ στήναι ὑπὸ τὴν σημαίαν αὐτοῦ. Ἦδη τοῦτο μόνον ἀκουσίως τὴν προσοχὴν στρέφει τοῖς τοῦ Πάπα λόγοις. Αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ γεννᾶται τὸ ζήτημα, μὴ τοῦτο φωνὴ ἐστὶ γίγαντος διανοίας καὶ πράξεως, ἢ κενοὶ λόγοι κενοῦ ὄνειροπόλου καὶ ἀνισχύρου φαντασιοκόπου;

Τὴν πρόσκλησιν αὐτοῦ πρὸς ἔνωσιν πάντων τῶν λαῶν περὶ τὸν παπικὸν θρόνον Δέων ὁ Π'. ἀπεφήνατο ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ, τῇ ἐκδοθείσῃ τὴν 20-ὴν Ἰουνίου 1894 ἔτους ἐπὶ τῇ ἐπομένῃ αἰτίᾳ:

Κατὰ τὸ 1893 ἔτος συνεπληρώθησαν 50 ἔτη τῆς ἐν τῷ βαθμῷ ἐπισκόπου διακονίας τοῦ Πάπα. Αὐτόδηλον, ὅτι ἡ Λατινικὴ ἐκκλησία μετὰ μεγάλης πανηγυρικότητος ἑώρτασε τὸ ἡμιαίων Ἰωβηλαῖον τῆς κεφαλῆς αὐτῆς. Αἱ πανηγυρικαὶ καὶ θορυβώδεις ἐκδηλώσεις ὑπακοῆς καὶ σεβασμοῦ, ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως, αἱ ἐκφραθεῖσαι ὑπὸ τῶν Λατίνων τῷ Πάπα ἐπὶ τῷ Ἰωβηλαίῳ αὐτοῦ, λίαν συνεκίνησαν καὶ ἐχαροποίησαν τὸν Πάπαν. Ἐν τῇ ὀρμῇ τῆς κατασχούσης αὐτὸν χαρᾶς ὁ Πάπας συνέταξε καὶ ἐξέδωκεν ἐγκύκλιον, ἣτις ὡς ἐκ τοῦ ἀντικειμένου αὐτῆς κλητέα ἐγκύκλιος περὶ ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ὅλων τῶν λαῶν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Πάπα.

Ἰπομνήσας ἐν ἀρχῇ τῆς ἐγκυκλίου περὶ τοῦ πολυαρίθμου καὶ τῆς ποικιλίας τῶν διαδηλώσεων τῆς ἀφοσιώσεως, ἐκφράσας ἐπὶ τῇ αἰτίᾳ ταύτῃ τὴν χαρὰν

αὐτοῦ, καὶ ἀνακοινώσας τὰ ζητήματα τοῦ λειτουργήματος αὐτοῦ, ὁ Πάπας ποιεῖ εἶτα τὴν ἐξῆς χαρακτηριστικὴν διασάφην: « Ἄλλὰ πρὸς πλήρη καὶ ἀκέραιον παρηγορίαν ἔτι πολλὰ ἔλειπον, διότι ἐν αὐταῖς ταύταις ταῖς διαδηλώσεσι χαρᾶς καὶ σεβασμοῦ τοῦ λαοῦ, τὸ πνεῦμα ἡμῶν ἐταράττετο ὑπὸ τοῦ στοχασμοῦ, ὅτι ἔτι ὑπάρχει τεράστιον πλῆθος ἀνθρώπων, οἵτινες ὑπελείφθησαν ξένοι ἀπ' αὐτῆς τῆς ὁμοθύμου κινήσεως τῶν Καθολικῶν, τὸ μὲν, διότι αὐτοὶ ὅλως ἀγνοοῦσι τὴν εὐαγγελικὴν σοφίαν, τὸ δὲ, διότι, καίπερ μεμνημένοι εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν, διατελοῦσιν ἀποκεχωρισμένοι ἀπὸ τῆς καθολικῆς πίστεως. Ὑπὸ τούτου τοῦ πράγματος ἡμεῖς βαρέως ἐταράχθημεν καὶ ταρασσόμεθα: ἀδύνατον ἀνευ βαθέος αἰσθημάτων θλίψεως στοχάζεσθαι περὶ ταύτης τῆς μεριδῶς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἣτις πρὸ πολλοῦ ἀπεκλίενεν ἀφ' ἡμῶν, εἰσελθοῦσα εἰς ψευδὴ ὁδόν».

Τὸν Πάπαν ἐπίκραναν ἡ σκέψεις περὶ τούτου, ὅτι συγχαρητήρια προσήνεγκεν αὐτῷ μόνῃ ἢ Λατινικῇ ἐκκλησίᾳ, ἣτις, εἰ καὶ μεγάλη, ἀποτελεῖ ἐν τούτοις τὸ ἕβδομον σχεδὸν μέρος πάντων τῶν κατοίκων τῆς γηίνου σφαιράς. Ἄλλὰ ποῦ τὰ ἄλλα ἐξ ἑβδομα αὐτῶν; Φεῦ! ἐκ τούτου τοῦ ἀναριθμήτου πλῆθους ἀνθρώπων οὐδεὶς παρεγένετο εἰς προσκύνησιν τοῦ Πάπα, οὐδεὶς ἔπεμψεν αὐτῷ συγχαρητήρια. Ὀλόκληροι δεκακισμῦραι μυριάδες (= χίλια μιλλιοῦνια) ἀνθρώπων, — οἱ ἐθνικοὶ καὶ οἱ ὀθωμανοί, — οὐδὲ ἤκουσαν περὶ τοῦ Ἰωβηλαίου τοῦ Πάπα, ναὶ καὶ ἀγνοοῦσιν ὅλως, ὅτι ὑπάρχει

Πάπας ἐν τῷ κόσμῳ, ὅτι αὐτὸς ζῆ ἐν Ρώμῃ, ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος αὐτὸς ἐστὶν ἡ κεφαλὴ μόνον τῶν Δατίνων, ἐφίεται ὅμως, ὅπως ἦ ἡ κεφαλὴ ἀπάσης τῆς οἰκουμένης, καὶ κλαίει ἐπὶ τούτῳ, ὅτι ἀναρίθμητοι λαοὶ καὶ φυλαὶ ὅλως ἀγνοοῦσιν αὐτόν. Ἄλλὰ τί λεκτέον περὶ τῶν ἀμαθῶν καὶ ψευδῶς πιστευόντων ἐθνικῶν καὶ ὀθωμανῶν;—οὐδὲ οἱ χριστιανοὶ εἰσὶ λατῖνοι: Μύρια μωριάδες (= ἑκατὸν μυλλιούνια) Ὀρθοδόξων, μύρια μωριάδες (= ἑκατὸν μυλλιούνια) Προτεσταντῶν, εἰ καὶ γινώσκουσιν, ὅτι ἐν Ρώμῃ ὑπάρχει Πάπας, ἄλλοι δὲ ἤκουσαν καὶ περὶ τοῦ Ἰωβηλαίου αὐτοῦ, οὐδεὶς ὅμως ἐξ αὐτῶν συνελάσθη αὐτῷ. Ἄπαντα ταῦτα ὁ Πάπας γινώσκει, καὶ ἰδοὺ αὐτὸ τὸ πλήρωμα τοῦ συναισθηματος, τοῦ ἐκφρασθέντος αὐτῷ ὑπὸ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, ἀπέβη αὐτῷ ποτήριον, καὶ περὶ γλυκῶ, πεφαρμακευμένον ὅμως ὑπὸ πικροῦ δηλητηρίου.

Πρὸς τί δὲ ἐν τούτοις ὁ Πάπας οὐκ ἀρκεῖται τῇ τιμῇ, τῇ ἐκδηλωθείσῃ αὐτῷ ὑπὸ τῶν Δατίνων ἐπὶ τῷ Ἰωβηλαίῳ αὐτοῦ; Δῆλον ὅτι καὶ αὕτη ἡ τιμὴ ἐστὶ τόσῃ μεγάλη, ὥστε ὁ τυχὼν ἐκ τῶν κραταιῶν αὐτοκρατόρων δύναται φθονῆσαι τῷ Πάπα.

Τίνας ἔτι αὐτὸς στερεῖται;

ὑποτίθεμεν, ὅτι ἡ κυριωτάτη πηγὴ τῆς μὴ εὐχαριστήσεως τοῦ Πάπα ἐμπεριέχεται ἐν ἐκείνῃ τῇ ιδιότητι τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως, ἣτις,—εἴτε ὁ ἄνθρωπος πορεύεται τὴν ὁδὸν τοῦ ἀγαθοῦ, εἴτε τὴν ὁδὸν τοῦ κακοῦ,—κινεῖ τὸν ἄνθρωπον πορεύεσθαι ἀεὶ περαιτέρω. Οὕτως, ὁ ἄνθρωπος, ὁ βεβουδισμέ-

νος εἰς τὴν ἐπιστήμην, ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐπαυξάνει τὰς γνώσεις ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσφ μαλλον πλουτίζεται ὑπ' αὐτῶν, τόσφ ἦττον αὐταὶ ἱκανοποιοῦσιν αὐτὸν, τόσφ εὐρύτερον ἀπομακρύνονται πρὸ τῶν ὀμμάτων αὐτοῦ τὰ ὄρια τοῦ ἀγνώστου, καὶ τόσφ μαλλον ἀσήμαντον παρίσταται αὐτῷ τὸ μέτρον τοῦ γνωσθέντος. Οὕτως, ὁ εὐτυχῆς κατακτητῆς, ἀράμενος νίκας τινας, ὑποτάξας δύο ἢ τρία ἔθνη, οὐκ ἐπέχει ἑαυτὸν ἐν τῇ νικηφόρῳ πορείᾳ, ἀλλὰ βουλευέται ὑποτάξαι ἄλλα ἔτι βασιλεία, ὑποτάξας δὲ αὐτὰ φαντάζεται κυριεῦσαι ἅπαντα τὰ βασιλεία, ἅπαντα τὸν κόσμον, ἵνα μόνος κυριαρχῇ ἐφ' ὅλης τῆς οἰκουμένης.

Εἰ συνέβαινε τὸ ἐναντίον· εἰ ἅπαντα τὰ ἔθνη ὡμολόγουν τὸν Πάπαν κεφαλὴν ἑαυτῶν, τότε ἄρά γε τὴν ἄν αὐτὸς ἐντελῶς ἀρχοῦμενος, Διστάζω, Μάλλον, ὡς εἰς τῶν μεγάλων κατακτητῶν τῆς ἀρχαιότητος, αὐτὸς ἔλεγεν ἂν ἐν τῇ καρδίᾳ: «Ἀναβήσομαι εἰς τὸν οὐρανόν, ὑπὲρ τὰ ἄστρα τοῦ Θεοῦ ἀναβιβάσω τὸν ἐμὸν θρόνον». Ὁ Πάπας καὶ δὴ νῦν λέγει: «Ἐπειδὴ ἡμεῖς κατέχομεν ἐπὶ γῆς τὸν τόπον τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ . . . διὰ τοῦτο τοῦτο παρέχει ἡμῖν ἀποχρῶντας λόγους χρῆσθαι πᾶσι τοῖς μέσοις, ὅπως πάντα τοὺς λαοὺς καλέσωμεν καὶ ἐπαγάγωμεν εἰς τὴν ἐνότητα τῆς θείας πίστεως». Εἰ ὁ Πάπας ὑποτιθήσιν ἑαυτὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ ἐπὶ γῆς, τότε ἄρά γε δύναται αὐτὸς ἀρκεῖσθαι τῇ ὑποταγῇ μόνον μερίδος τινὸς ἀνθρώπων; Τὸν Παντοδύναμον Θεὸν γινώσκουσι καὶ σέβονται πάντες οἱ λαοί:

καὶ τὸν Πάπαν πάντες οἱ λαοὶ ὀφείλουσι γινώσκειν καὶ σέβασθαι.

Ἄλλ' ἐπειδὴ μέγα πλῆθος λαῶν ἀγνοοῦσι τὸν Πάπαν καὶ ἀνυπότακτοὶ εἰσιν αὐτῷ, διὰ τοῦτο τὸ πρᾶγμα τοῦτο βαρέως ταράσσει καὶ πικραίνει τὸν Πάπαν. Ἐν τούτοις ἡ λύπη οὐκ ἤγαγεν αὐτὸν μέχρις ἀθυμίας καὶ ἀναληγσίας. Τοῦ ὀγδοηχονταπενταετοῦς τούτου πρεσβύτου, τοῦ ἱσταμένου ἤδη παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ τάφου, οὐκ ἐξησθένησαν ἐκ παρακμῆς αἱ χεῖρες, ἀλλὰ τοῦναντίον αὐτὸς μετὰ νεανικῆς ὀρμῆς, μετὰ σταθερᾶς ἀποφασιστικότητος, καὶ κατὰ τὸ δοκῶν μετὰ ἀκραδάντου πίστεως εἰς τὴν ὀρθότητα τοῦ ἔργου αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν πρόοδον αὐτοῦ ἀνακοινοῖ παντὶ τῷ κόσμῳ, ὅτι αὐτὸς χρήσεται πᾶσι τοῖς μέσοις, ὅπως πάντα καλέσῃ καὶ ἐπισηπάζηται πρὸς αὐτόν.

Ἐν ἐκ τούτων τῶν μέσων παρίσταται καὶ αὐτὴ ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ Πάπα, ὅτι αὐτὸς χρήσεται αὐτοῖς. Τοιοῦτον δὲ μέσον ἐστὶ καὶ ἡ θεωρουμένη ἐγκύκλιος, ἣτοι «ἡ ἀποστολικὴ ἐπιστολὴ τοῦ ἁγιωτάτου ἀθρόεντου, τοῦ Θεοῦ προνοία Πάπα Δέοντος ΙΓ'».

Ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιστολῇ μετὰ τὰς εἰσαγωγικὰς σημειώσεις περὶ τοῦ Ἰωβηλαίου αὐτοῦ, ὁ Πάπας στρέφει τὸν λόγον αὐτοῦ πρὸ παντὸς πρὸς τὰ μὴ χριστιανικὰ ἔθνη, λέγων, ὅτι—ὡς πάντοτε, οὕτω καὶ νῦν—οἱ καθολικοὶ κήρυκες τοῦ εὐαγγελίου μετ' αὐταπαρνήσεως διαδιδούσιν ἐν μέσῳ αὐτῶν τὸ φῶς τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Εἶτα ὁ Πάπας ἀπευθύνεται

πρὸς τὰ χριστιανικά ἔθνη, ἄπερ, κατὰ τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἐξέπεσον ἀπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ὡς πρὸς τὰς ἀνατολικάς, ἦτοι τὰς Ὀρθόδοξους Ἐκκλησίας, αὐτὸς ἀποφαίνεται τὴν ἐλπίδα, ὅτι αὐταὶ ταχέως ἐνωθήσονται μετὰ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἐπειδὴ δῆθεν αἱ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας διαφοραὶ ἀσήμαντοὶ εἰσι, καὶ ἡ περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ Πάπα ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας διδασκαλία, ἡ ἀποτελοῦσα τὸ κύριον σημεῖον τῆς διαφορᾶς, μαρτυρεῖται δῆθεν ὑπὸ γεγονότων τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρώτων αἰώνων.

Ὑποδείξας ἐφεξῆς, ὅτι νῦν δῆθεν ἐν τῇ Ἀνατολῇ παρατηρεῖται συγκαταβατικὴ καὶ δὴ εὐνοϊκὴ σχέσις πρὸς τοὺς Καθολικοὺς, ὁ Πάπας πείθει πάντας τοὺς ἀνατολικοὺς χριστιανοὺς ἐνωθῆναι μετὰ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας.

Εἰπὼν δὲ ἐν γένει περὶ τῶν ἀνατολικῶν χριστιανῶν, ὁ Πάπας ἐν μέρει ἀποφαίνεται τινὰς αἰμολίας ὡς πρὸς τοὺς Σλάβους. Περὶ Ρωσσίας καὶ Ρώσων ὁ Πάπας οὐδεμιᾶ λέξει μνεῖαν ποιεῖται, ἀλλ' ἀναμφίβολόν ἐστιν, ὅτι, ὁμιλῶν περὶ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, αὐτὸς ἔχει ἐν νῷ καὶ τὴν Ρωσσίαν. Μετὰ τὸν πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον Ἀνατολήν λόγον ὁ Πάπας ἀποτείνεται πρὸς τοὺς Προτεστάντας.

Σημειώσας τὰς κυρίας ἐλλείψεις τῆς ὁμολογίας τῶν Προτεστάντων, ὁ Πάπας πείθει αὐτοὺς ἐνωθῆναι μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας. Μετὰ τοῦτο ὁ Πάπας ἀποτείνεται πρὸς τοὺς Λατίνους καὶ πείθει

αὐτοὺς, ὅπως μὴ βαρύνωνται ὑπὸ τῆς ἐξουσίας τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἄσμενοι ὑποτάσσονται αὐτῇ, ἐπειδὴ αὕτη οὐ καταχράται τοῖς δικαιώμασι καὶ τῇ ἰσχύϊ αὐτῆς, εἰ καὶ νῦν πολλοὶ διάκεινται τῇ Ἐκκλησίᾳ μετὰ περιφρονήσεως, μίσους καὶ φθόνου, τὸ δὲ κράτος ἐπιβουλεύει τὰ δικαιώματα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὀλέθριος ὑφίσταται διαφωνία μεταξύ αὐτοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἔτερος κίνδυνος κατὰ τῆς ἐνότητος, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Πάπα, ἐμπεριέχεται ἐν τῇ τῶν Μασσόων ἀδελφότητι, ἣτις πανταχοῦ τείνει, ὅπως κατάσχη τὴν ἀνωτέραν ἐξουσίαν, ἐχθρικῶς διάκειται τῷ Χριστιανισμῷ, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἄγει εἰς τὸν Ἑθνισμόν. Ὁ Πάπας καλεῖ ἀποτιναῖσαι τὸν ἀνάξιον ζυγὸν ταύτης τῆς αἰρέσεως.

Εἰ καὶ Ἐκκλησίαι ἦγοντο μετὰ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, εἰ συνετελείτο ἡ συμφωνία μεταξύ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ κράτους, καὶ ἐξεμηδενίζετο ἡ ἀδελφότης τῶν Μασσόων (Franc-maçon), τότε «πόσα», ἀναφωνεῖ ὁ Πάπας, «πραγματικὰ μέσα πρὸς ἀγῶνα κατὰ τοῦ κακοῦ ἐπετεύχθησαν ἄν, καὶ οἷος ἦν ἄν ὁ τῶν ἀγαθῶν πλοῦτος!» «Ἡ Ἐκκλησία κατέσχεν ἄν τὴν πρέπουσαν αὐτῇ τάξιν τιμῆς», καὶ «τοῦτο ἐπήνεγκεν ἄν ἰδίαν εὐημερίαν τοῖς κράτεσι». «Μεταξὺ τῶν ἔθνῶν παρήγγετο ἄν ἐξαιρετος ἀμοιβαία συγκοινωνία, ἡ ἐφετῆ ἰδίᾳ νῦν πρὸς ἀποτροπὴν τῶν φόβων τῶν μαχῶν. Τότε οἱ νῦν τεράστιοι ἐξοπλισμοὶ, οἱ ἐξαντλοῦντες τὰ βασίλεια καὶ τὰ ἔθνη καὶ ἀποβάντες ἀνύποιστον φορτίον, οὐκ ἄν ἦσαν ἀναγκαί-

οι, διότι τὴν φιλοδοξίαν, τὴν πλεονεξίαν, τὸ πνεῦμα τοῦ συναγωνισμοῦ—τὴν τριπλῆν ταύτην ἔστιαν, ὅπου ἡ μάχη εἴωθε φλέγεσθαι, οὐδὲν δύναται ἀποσβέσαι κάλλιον, ἢ αἱ χριστιανικαὶ ἀρεταί, καὶ ἰδίᾳ ἡ δικαιοσύνη».

«Τότε ἦσαν ἂν ἐξησφαλισμένοι καὶ ἡ ἔσω εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, αἱ νῦν παραβιαζόμεναι ὑπὸ τῶν κοινοτήτων τῶν στασιαστῶν, τῶν ἀπειλούντων τὴν ζωὴν τῶν πολιτῶν καὶ ἐφιεμένων ἀνατρέψαι τὰς κυβερνήσεις». Τὰ περὶ ὧν νῦν ὁ λόγος δύο σπουδαιότατα ζητήματα: τὸ κοινωνικόν—περὶ τῆς σχέσεως τῆς ἐργασίας πρὸς τὸ κεφάλαιον, τῶν ἐργαζομένων τάξεων τῆς κοινωνίας πρὸς τοὺς ἔχοντας, καὶ τὸ πολιτικόν—περὶ τῆς σχέσεως μεταξύ ἐλευθερίας καὶ ἐξουσίας, μεταξύ ἐθνῶν καὶ κυβερνήσεων, τῆν σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην λύσιν δύναται εὑρεῖν μόνον συνεργούσης τῆς Χριστιανικῆς πίστεως. «Τέλος, κρίνει ὁ Πάπας, ἐὰν ἔχωμεν ἐν νῶ, τί δύναται πράξει ἡ Ἐκκλησία, ὡς μήτηρ καὶ εἰρηνοποιὸς μεταξύ τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν κρατῶν, ἢ προωρισμένη βοηθεῖν τοῖς μὲν καὶ τοῖς δὲ τῇ ἐξουσίᾳ καὶ ταῖς συμβουλαῖς αὐτῆς, τότε εὐνόητον ἔσται, πόσῃ σπουδαῖον πάντα τὰ ἔθνη ὁμοίως φρονεῖν καὶ ὁμοίως ὁμολογεῖν ἀναφορικῶς πρὸς τὴν Χριστιανικὴν πίστιν...» «Ἡ ἰσχὺς τούτων τῶν εὐεργετημάτων οὐκ ἂν περιωρίζετο ἐν τοῖς ὁρίοις τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν, ἀλλ' ἐξεγέετο ἂν πέραν καὶ εὐρέως ὡς ἀφθονώτατος χεῖμαρρος...» «Ἄπειρος πληθὺς ἐθνῶν ἐπὶ αἰῶνας ὅλουε προσδοκᾷ, παρὰ τίνος

μέλλει λαβεῖν τὸ φῶς τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Εἰ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἡ ὀλέθριος δεισιδαιμονία διακεχυμένη ἐστὶ κατὰ διαφόρους χώρας τῆς γῆς, τοῦτο ἀποδοτέον ἐν μέρει ταῖς δυστυχέσιν ἔρισι περιθρησείας».

Ὡσεὶ συνειδῶς, ὅτι αὐταὶ αἱ ἐπιθυμίαι καὶ αἱ βουλαὶ εἰκόασιν ἀνυπάρκτοις ὀνείροις, ὁ Πάπας ἐν κατακλιθεὶς λέγει: «Ἀπαιτηθήσονται πολυχρόνιοι καὶ χαλεποὶ πόνοι, πρὶν ἢ ἀναφανῆ ἐκεῖνη ἡ τάξις τῶν πραγμάτων, ἧς τὴν σύστασιν ἡμεῖς βουλόμεθα· ἴσως οὐ λείψουσι καὶ οἱ φρονουῦντες, ὅτι ἡμεῖς ὑπεράγαγον παραδιδόμεθα τῇ ἐλπίδι, καὶ τείνομεν πρὸς τοῦτο, ὅπερ μᾶλλον δυνατόν εἶχεσθαι, ἢ προσδοκᾶν. Ἄλλ' ἡμεῖς τὴν πᾶσαν ἐλπίδα ἡμῶν ἀνατίθεμεν εἰς τὸν Σωτῆρα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους Ἰησοῦν Χριστόν, ἐν νῦν τιθέμενοι, τι ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐτελέσθη ὑπὸ τῆς μωρίας τοῦ Σταυροῦ καὶ τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ πρὸ προσώπου τῆς τεταραγμένης καὶ ἠττημένης σοφίας τοῦ κόσμου τούτου. Ἡμεῖς ἰδίᾳ παρακαλοῦμεν τοὺς αὐθέντας καὶ τὰς τῶν κρατῶν κεφαλὰς, ὅπως αὐτοί, ἐν ὀνόματι τῆς πολιτικῆς συνέσεως καὶ ἀγαθῆς προνοίας αὐτῶν ὑπὲρ τῶν ἐθνῶν, ἀληθῶς τιμήσωσι τὰς συμβουλὰς ἡμῶν καὶ συνεργήσωσιν αὐταῖς τῇ ἑαυτῶν εὐμενείᾳ καὶ ἐξουσίᾳ. Εἰ παρήγεται καὶ δὴ μέρος μόνον τῶν ἐφετῶν καρπῶν, τότε καὶ τοῦτο ἦν ἂν οὐ μικρὸν εὐεργέτημα,—ἐνεκα τῆς οὕτω ταχείας παρακμῆς ἐν παντί, ὅτε τὸ μὴ ἀρκεῖσθαι τῷ παρόντι συνενοῦται μετὰ τοῦ φόβου περὶ τοῦ μέλλοντος. Τὸ τέλος

τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀφῆκε τὴν Εὐρώπην κεκηκυῖαν ταῖς δυσπραγίαις αὐτοῦ, ἔτι τρέμουσαν ἀπὸ τῶν διαταραξασῶν αὐτὴν ταραχῶν· ὁ δὲ παρῶν αἰὼν, ὁ προσεγγίζων τῷ τέλει αὐτοῦ μὴ οὐκ ἀφήσει τοῦναντίον εἰς κληρονομίαν τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει τὸ ἐνεχυρον τῆς συμφωνίας μετὰ τῆς ἐλπίδος εἰς κρείσσονα ἀγαθὰ, ἅπερ ἀπολαμβάνονται ἐν τῇ ἐνότῃ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως;»

Ἴδου αἱ κύρια ἔννοιαι τῆς ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς. Ἀναπτύσσω μίαν ἰδέαν, διήκουσαν καθ' ὅλην τὴν ἐγκύκλιον ὡς ἐρυθρὸν νῆμα,—ταύτην τὴν ἰδέαν, ὅτι ἅπαντα τὰ χριστιανικὰ ἔθνη ὀφείλουσι ἐνωθῆναι μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, ὅτι πάντα τὰ ἑτερόθρησκα ἔθνη ὀφείλουσι δεχθῆναι τὴν Λατινικὴν πίστιν, ὅτι τὰ μὲν καὶ τὰ δὲ ὀφείλουσι ὁμολογήσαι τὸν Πάπαν κεφαλὴν ἑαυτῶν, καὶ ὅτι ἅπαν τούτο ἀναμφιβόλως τελεσθήσεται ποτε,—ὁ Πάπας ἐν τῇ τοῦ λόγου πορείᾳ ἄπτεται πολλῶν σπουδαίων πραγμάτων καὶ ζωτικῶν ζητημάτων, λύει οὐ μόνον ἐκκλησιαστικά, ἤτοι θεολογικὰ ζητήματα, ἀλλὰ καὶ πολιτικὰ καὶ κοινωνικά.

Ὡς φιλολογικὸν πόνημα, ἡ ἐγκύκλιός ἐστι γεγραμμένη τεχνικῶς. Ἡ αὐστηρὰ ἐνότῃς ἐν τῇ ἐξηγήσει τοῦ ποικίλου περιεχομένου τῆς ἐγκυκλίου, τῆς παριστώσης τὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς ἰδέας, ἡ διαδοχὴ καὶ μεθοδικότης τῆς ἐξηγήσεως τῆς θεμελιώδους ἰδέας, τὸ λελογισμένον καὶ ἡ αὐστηρὰ κατασκευὴ τοῦ διαγράμματος, τὸ σύμμετρον τῶν μερῶν, ἡ τέχνη ἐν τῇ θέσει καὶ ἀναπτύξει τῶν ἐπιχειρημάτων, ἡ εὐχέρεια ἐν

ταῖς μεταβάσεσιν ἀπὸ ἐνὸς ἀντικειμένου τοῦ λόγου εἰς ἄλλο, ἢ διπλωματικὴ λεπτότης ἐν τῇ θέσει καὶ τῇ λύσει τῶν δυσχερῶν καὶ χαλεπῶν ζητημάτων, ὁ πλοῦτος τῶν συλλογισμῶν καὶ ἡ ποικιλία τῶν θεωρουμένων ἀντικειμένων, τὸ τολμηρὸν τῶν βουλῶν καὶ τὸ τεράστιον τῶν σκοπῶν, ἢ σημειωτέα ἐλαστικότης τῶν τοῦ λόγου στροφῶν, τῶν ἐπιμελῶς ἐστρογγυλωμένων καὶ οἰονεὶ λελειωμένων, ἢ τερπνὴ ἀπαλότης τοῦ τόνου, ἢ ἐξεζητημένη κομψότης καὶ ἡ λελεπτυσμένη ἀβρότης ἐν ταῖς ἀποστροφαῖς καὶ διαγνώσεσι, τὸ ὀριστικόν, τὸ ζωηρὸν, τὸ δραματικόν τοῦ λόγου, τοῦ ἐκδηλοῦντος ὅτε μὲν χαρὰν καὶ ἐνθουσιασμόν, ὅτε δὲ λύπην καὶ συμπάθειαν, καὶ τοῦ ἐμψυχουμένου ὅτε μὲν ὑπὸ εὐχετικῶν ἀναφωνήσεων τῷ Θεῷ, ὅτε δὲ ὑπὸ κτηματικῶν κλήσεων πρὸς τοὺς βασιλεῖς καὶ τὰ ἔθνη, ἢ ἀκράδαντος πίστεως εἰς τὴν πρόσοον τοῦ ἔργου τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἡ πείσμων ἀποφασιστικότης τοῦ ἐπιτυχεῖν τῆς πραγματώσεως αὐτῆς παντὶ μέσῳ,—ἅπαντα ταῦτα ἐξαίρουσι τὴν περιῆς ὁ λόγος ἐγκύκλιον πέραν τῆς τάξεως τῶν ἄλλων ἐγκυκλίων ἐπιστολῶν τοῦ Πάπα, καὶ ἐπισπῶνται τὸν ἀναγνώστην, καὶ δὴ καὶ μὴ θεολόγον.

Ἄλλ' ἐν τοῖς προτερήμασι τῆς ἐγκυκλίου ἐμπεριέχονται καὶ αἱ ἀσθενεῖς αὐτῆς πλευραί. Ἡ ἐγκύκλιος εἶτικε μᾶλλον λεπτῷ καὶ τεχνικῶς συντεταγμένῳ διπλωματικῷ ἐγγράφῳ, ἢ ἐγκυκλίῳ ἐπιστολῇ ἐπισκόπου. Ἀπ' αὐτῆς πνέει πνεῦμα τοῦ κόσμου. Ὁ Πάπας ἐπανειλημμένως ἐπικαλεῖται τὴν ἀρωγὴν τοῦ

Θεοῦ, μελετᾶ τὰς ὠφελείας τῆς Ἐκκλησίας, ποθεῖ πάντας τοὺς λαοὺς καταστῆσαι κοινωνοὺς σωτηρίας, καὶ ὅμως ἡ ἐγκύκλιος ἐμποιεῖ αἴσθησιν τῶν πρακτικῶν γραφείου, ἢ πολιτικοῦ διαγράμματος.

Ἐν αὐτῇ ὀλίγη ἡ ἐκκλησιαστικότης καὶ ἡ ἀληθῆς θρησκευτικότης. Ἐλλεῖπει αὐτῇ καὶ ἐκείνη ἡ ἄτεχνος ἀπλότης, οἷονεὶ ἐκείνη ἡ ἀφέλεια, ἡ θελκτήριος, ὡς ἡ ἄτεχνος καλλονὴ τοῦ ἄνθους τοῦ ἀγροῦ, αἷς εἰωθότως ἐπισφραγίζονται τὰ ἔργα τοῦ μεγάλου νοῦς καὶ τὰ συγγράμματα τῶν ἁγίων ἀνδρῶν.

Δοκεῖ οὖν, ὅτι οὐδὲν πλέον, ἢ ὀλόκληρος ὄμιλος καρδιναλίων καὶ θεολόγων ἐχάλευσε ταύτην τὴν ἐπιστολήν, ἐξετάζων ἐκάστην ἐννοίαν, σφουρηλατῶν ἐκάστην φράσιν. Ὡς δοκεῖ, ὁ συντάκτης (ἢ οἱ συντάκται) καίτης τῆς ἐπιστολῆς κατέβαλλε πᾶσαν σπουδὴν, ὅπως μὴ παρεκκλίνῃ τοῦ σκοποῦ, μὴ πλημμυρίσῃ λέγων, μὴ εἴπῃ τι περισσόν, ὅπως ὑποκρίνηται τεχνικώτερον τοὺς κεκρυμμένους αὐτοῦ σκοποὺς, ἐπικερδέστερον χρωματίσῃ καὶ διαφωτίσῃ τὰς προτάσεις αὐτοῦ, διαλύσῃ τὰς ὑποψίας καὶ τὰς ἐνστάσεις, ἐμποιήσῃ μεγίστην αἴσθησιν. Πολλὰ γεγονότα καὶ ζητήματα σπουδαῖα, ἀλλὰ μὴ συμβιβαζόμενα τοῖς σκοποῖς τῆς ἐγκυκλίου, σκοπίμως εἰσιγήθησαν, ἢ ἐσκιάζθησαν, πᾶν δὲ τὸ ἀληθῶς, ἢ τὸ δοκοῦν εὐνοοῦν αὐτοῖς ἐξήρθη εἰς τὴν πρώτην θέσιν καὶ σαφῶς διεφωτίσθη. Ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ εἰσὶν ἐκπεφρασμένοι πολλαὶ σπουδαῖαι καὶ ἀναμφισβήτητοι ἀλήθειαι, ἄλλαι ὅμως ἐκφράσεις αὐτῆς δεικνῶσιν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς

αὐτῆς μέχρι τοσοῦτου ἐξοφωμένος καὶ τετυφλωμένος ἐστὶν ὑπὸ προκαταλήψεων ὁμολογίας πίστεως, ὥστε οὐχ ὄρᾳ οὐδὲ ὁμολογεῖ, ἢ οὐ βούλεται ὄρᾳ καὶ ὁμολογεῖν ἀξιοπίστους ἀληθείας καὶ πασίγνωστα γεγονότα. Αὐτὸς πεισματικῶς ἔχεται τῶν ἐρρίζωμένων ἐν τῇ Λατινικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τῷ παπικῷ συστήματι πλανῶν, καὶ ἄνευ ἀμφισβητήσεως θυσιάζει τὴν ἀλήθειαν καὶ δικαιοσύνην, τοῦτου δοκοῦντος αὐτῷ ἀναγκασίου πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ δῆθεν ἀγίου καὶ μεγάλου σκοποῦ αὐτοῦ. Αὕτη ἡ ὑποκεκριμένη ταῖς φράσεσι περιφρόνησις τῆς ἀληθείας, ἡ ἄτοπος ἰδίᾳ ἐν τοιοῦτῳ ἔργῳ, ὅπερ ἐπιγράφεται: « Ἀποστολικὴ ἐπιστολὴ τοῦ ἀγιωτάτου ἀθηνῶν ἡμῶν, τοῦ Θεοῦ Προνοίας Πάπα Δέοντος ΙΓ' », ἀπογοητεύει τὸν ἀναγνώστην τῆς ἐγκυκλίου, καταρρίπτει τὴν ἀξίαν αὐτῆς καὶ καταγεῖ αὐτὴν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἄλλων σκοπίμων, συνφθὰ τῇ ὁμολογίᾳ πίστεως συντεταγμένων πονημάτων τοῦ καλαίου τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, εἰς ἃ ἔκπαλαι ἦδη οὐδεὶς πιστεύει πλὴν αὐτῶν τῶν Λατίνων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν οὐχὶ πάντων. Πάντως οἱ ἄνδρες, οἱ μὴ ἔχοντες μὀρφωσιν θεολογικὴν, καὶ ἰδίᾳ οἱ μὴ γινώσκοντες τὸ πνεῦμα, τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς μεθόδους τῆς φιλολογίας τῶν Λατίνων θεολόγων, οὐδὲ ἐπινοήσουσιν ὑποπεῦσαι τὴν ἐγκύκλιον ἐπὶ κιβδηλία: μέχρι τοσοῦτου αὕτη διαφθείρει τὸν ἄπειρον ἀναγνώστην τῇ εὐεπείᾳ, τῇ ἄβρᾳ ποιμαντικῇ προνοίᾳ τοῦ Πάπα περὶ τοῦ ἀγαθοῦ πάντων τῶν λαῶν, τῷ θρησκευτικῷ ζήλῳ αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ ἔργου τῆς ἐνώσεως

πάντων τῶν ἔθνων ἐν μιᾷ Ἐκκλησίᾳ, τῷ φλογερῷ πόθῳ αὐτοῦ ἀγαγεῖν πάντας τοὺς λαοὺς εἰς σωτηρίαν, ἄνευ διακρίσεως τόπου, χρόνου, ἐθνικότητος! Ἄλλ' ὁ εἰδὼς τὰς φιλολογικὰς μεθόδους τῶν Λατίνων θεολόγων καὶ τὰ μέσα τῆς ἐνεργείας αὐτῶν οὐ δύναται ἀπαλλαγῆναι τῆς ὑποψίας, ὅτι ἡ λελεπτυσμένη ἀβρότης τοῦ λόγου ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ ἐστὶ δολία θωπεΐα, ἡ ἐξεζητημένη δὲ τρυφερότης ἐστὶ κολακεία, εὐνοϊαν ἐπιζητοῦσα, ὅτι ὑπὸ τὴν προσωπίδα τοῦ ἀβροῦ πατρὸς καὶ πολυφρόντιδος ποιμένος ἐγκρύπτονται ἀχόρεστος φιλοτιμία, φιλαρχία, καὶ δὴ τυραννία δεσπότη, ὅτι ὁ θρησκευτικὸς ζῆλος τοῦ Πάπα, ἔστω καὶ εὐκρινῆς, οὐκ ἐλεύθερός ἐστι φανατισμοῦ, καὶ δύναται ἐπενεγεῖν οὐχὶ τόσοσ ὄφελος καὶ ἀγαθόν, ὅσον βλάβη καὶ κακόν, ὑφισταμένων τῶν μοναχικῶν, ἐν μέρει δὲ καὶ τῶν κληρικῶν ἀρχῶν, τῶν κειμένων ἐν τῇ βασιλείᾳ παντὸς τοῦ Παπικοῦ συστήματος. Τῇ ἐγκυκλίῳ ἐντελῶς ἐφαρμόζεται ἡ ῥωσικὴ παροιμία: «μαλακῶς στρώννυσιν, ἀλλὰ σκληρὸν κοιμᾶσθαι». Ἡ ἐγκύκλιος—ἡ φωνὴ αὕτη τῆς ἀδούσης σειρήνος,—ἐστὶ φωνὴ γλυκεῖα, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἰδίᾳ καὶ ἐπικίνδυνος. Ὁ Πάπας ἄδει ἄσματα τὴν νύκτα ὑπὸ τὰς θυρίδας τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλ' ἀπατάται, ἐλπίζων καὶ πιστεύων, ὅτι αὐταὶ κολακευθήσονται ὑπὸ τῶν ἀπατηλῶν ὑποσχέσεων, τῶν κεκοσμημένων τοῖς ἄνθεσι τῆς λατινικῆς εὐεπείας.

Σήμεριώτερά ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Πάπα διὰ τὴν εὐεπειαν αὐτῆς· ἀλλ' αὐτὴ ἔτι μᾶλλον σπουδαία, διότι

θεωρεῖται ἐν αὐτῇ καὶ λύεται τὸ ζήτημα περὶ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν.

Τὴν οὐσίαν τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν ὁ Πάπας ἐκφράζει ἐν τοῖς ἐπομένοις λόγοις: «Πείθομεν ὑμᾶς εἰς ἔνωσην καὶ σύνδεσμον μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας· σύνδεσμον δὲ λέγομεν πλήρη καὶ ἐντελῆ.

Τοιαύτη οὐδαμῶς δύναται εἶναι ἡ ἔνωσις, ἡ ἀποτελουμένη ἐκ τινος συμφωνίας ἐν τοῖς δόγμασι τῆς πίστεως καὶ ἐκ κοινωνίας ἐν ἀδελφικῇ ἀγάπῃ: ἡ ἀληθὴς ἔνωσις μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν, ἦν συνέστησε, καὶ ἦν ηὔχθη ὁ Θεμελιωτὴς τῆς Ἐκκλησίας Ἰησοῦς Χριστός, συνίσταται ἐν τῇ ἐνότητι τῆς πίστεως καὶ τῆς κυβερνήσεως.»

Ἀληθὲς, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός ἤθελε, ὅπως πάντες οἱ πιστεύοντες εἰς Αὐτὸν ἀποτεκῶσι μίαν κοινότητα, πλήρη τελείας συμφωνίας· ἀλλὰ μὴ ὑφισταμένης αὐτῆς ἀληθῶς, τὸς ὑπεύθυνος ἐπὶ τούτῳ, καὶ πῶς διορθωτέον τὸ πρᾶγμα;

Οἱ Δατῖνοι ἀείποτε ἐπαναλαμβάνουσιν ἡμῖν—τοῖς Ὀρθοδόξοις καὶ τοῖς Διαμαρτυρομένοις:

Ἦμεῖς ὑπεύθυνοι ἐπὶ τούτῳ τῷ κακῷ, διότι ὑμεῖς ἐχωρίσθητε ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν καὶ παρηγάγετε σχίσμα ἐν τῇ μιᾷ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ· οὐ μόνον δὲ ἀπεχωρίσθητε ἀφ' ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξακολουθεῖτε πεισματικῶς διαμένοντες ἐν τῷ σχίσματι, παρορῶντες τοῦτο, ὅτι ἡμεῖς αἰεὶ καλοῦμεν ὑμᾶς ἐνωθῆναι μεθ' ἡμῶν. Τὸ δὲ διορθῶσαι τὸ πρᾶγμα καὶ

διευθῆναι αὐτὸ συνφθὰ τῷ θελήματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ λίαν εὐχερές: ἐνώθητε μεθ' ἡμῶν, ἰδοὺ τὸ πᾶν.

Πῶς ἐνταῦθα μὴ εἰπεῖν: «Ὁ μῦθος ταχέως λέγεται, ἀλλὰ τὸ ἔργον οὐ ταχέως τελεῖται». Ἐπιθεωρήσωμεν ἐν τούτοις τὰς πρὸς ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν συνθήκας, τὰς ὑποδεικνυμένας ὑπὸ τοῦ Πάπα.

Ὅτι ἡμεῖς ὑποχρεούμεθα ἀδελφικὴν τρέφειν ἀγάπην πρὸς τοὺς Λατίνους, τοῦτό ἐστιν ἀλήθεια ἀναντιρρήτος: ἀδελφικὴν ἀγάπην ὀφείλομεν δεῖκνῆναι καὶ ἤδη καὶ τοῖς ἐθνικοῖς, ἐν τούτοις οἱ Λατίνοί εἰσι Χριστιανοί. Ἡμεῖς δὲ οἱ Ὀρθόδοξοι καὶ ἀληθῶς ἐξεδηλοῦμεν ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τοὺς Λατίνους οὐχ ἥττονα σημεῖα εὐνοίας, ἢ ἐκεῖνοι πρὸς ἡμᾶς: ὁμοίως οὐχὶ πλείονα δυσμένειαν ἡμεῖς ἐσχόμεν πρὸς αὐτούς, ἢ αὐτοὶ πρὸς ἡμᾶς. Ἐπὶ τῇ βάσει πολλῶν καὶ ἀναμφίβοτων ἱστορικῶν γεγονότων ἐρῶμεν καὶ ἐπὶ πλέον: Ὅτι Λατίνοι ἔτρεφον καὶ μέχρι τοῦδε τρέφουσι πρὸς ἡμᾶς ἥσσαν εὐνοίαν καὶ πλείονα ἔχουσιν, ἢ ἡμεῖς πρὸς αὐτούς. Ἡ αἱματώδης ἱστορία τῆς Λατινικῆς Οὐνίας ἐν τῇ Δυτικῇ καὶ Νοτιοδυτικῇ Ρωσσίᾳ, ἐν τῇ Γαλλικίᾳ καὶ Πολωνίᾳ παρίστησι τοσαῦτα παραδείγματα θηριωδῶν βιαιοπραγιῶν ὑπὸ τῶν Λατίνων πρὸς τοὺς Ὀρθοδόξους, βιαιοτήτων, οὐδαμῶς προκληθεισῶν, ὥστε πάντως ἤδη τοῖς Λατίνοις οὐκ ἐξ ἴσου τὸ αἰτιάσθαι τοὺς Ὀρθοδόξους ἐπὶ ἐλλείψει ἀδελφικῆς ἀγάπης. Δύο δὲ στάσεις Πολωνῶν κατέδειξαν, ὅτι οἱ Λατίνοι, καὶ ἐν μέρει ὁ Λατινικὸς κληρὸς, ἔχουσιν ἀχαλίνωτον μῖσος πρὸς τοὺς Ὀρθοδόξους τῆς Ρωσσίας. Πα-

ρορῶντες πάντα ταῦτα οἱ Ρῶσσοι ἐξακολουθοῦσι διακείμενοι τοῖς Πολωνοῖς καὶ τοῖς Καθολικοῖς ἱερεῦσι τῆς Πολωνίας οὐχὶ ἐχθρικῶς, ἀλλ' ἠπίως, πολλῶν κρεῖσσον, ἢ ὡς αὐτοὶ ἐγένοντο ἄξιοι καὶ ἄξιοί εἰσι τούτου. Ἐν ταῖς ἄλλαις χώραις ὁμοίως: οὐχ οἱ Ὀρθόδοξοι στενοχωροῦσι τοὺς Λατίνους, ἀλλ' οἱ Λατῖνοι θλίβουσι τοὺς Ὀρθοδόξους.

Περαιτέρω, μεταξύ τῶν Λατίνων καὶ ἡμῶν τῶν Ὀρθοδόξων ὑφίσταται καὶ τις συμφωνία ἐν τοῖς δόγμασι: πλεῖστα δόγματα ἡμεῖς νοοῦμεν καὶ ὁμολογοῦμεν οὕτως, ὡς καὶ αὐτοί. Ἀλλ' ἢ ἐν τισι καὶ δὴ ἐν πολλοῖς δόγμασι συμφωνία δύναται εὐκολῶναι μόνον τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος περὶ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, οὐ ποιεῖ ὅμως τὴν ἐνωσιν αὐτήν, ὡς τοῦτο καὶ μαρτυρεῖται ὑπὸ τῆς προτέρας ιστορικῆς καὶ τῆς νῦν θέσεως τῶν πραγμάτων. Τοῦτο καὶ ὁ Πάπας ὁμολογεῖ, καὶ διὰ τοῦτο καλεῖ τὴν πλήρη ἐνότητα ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ κυβερνήσει.

Ζητεῖται, δυνάμεθα ἄρα γε καὶ ὀφείλομεν συναινέσαι τῇ τοιαύτῃ κλήσει; καὶ ἄρα γε ἐσόμεθα ὑπεύθυνοι ἐπὶ τῷ κακῷ τοῦ χωρισμοῦ καὶ τῆς διαιρέσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἀποποιηθέντες δεχθῆναι τὴν κλήσιν ταύτην καὶ ἐνωθῆναι μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας;

Πρὸς ταῦτα τὰ ζητήματα ἀποκρινόμεθα ὀριστικῶς καὶ σταθερῶς: Οὐχί.

Ἐνότητα ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ κυβερνήσει, ὅπως εἰπεῖν πλήρη ἐνότητα, ὀφείλομεν ἔχειν μόνον μετὰ τῶν ὀρθῶς πιστευόντων χριστιανῶν, μετὰ δὲ τῶν

οὐκ ὀρθῶς πιστευόντων χριστιανῶν ἡμεῖς οὐ μόνον οὐχ ὑποχρεούμεθα εἶναι ἐν πλήρει ἐνώσει, ἀλλὰ μόνον δυνάμεθα εἶναι κεχωρισμένοι ἀπ' αὐτῶν, καὶ δὴ καὶ πλέον: καὶ ἡ Ἁγία Τραφή, καὶ ἡ πράξις τῆς ἀρχαίας Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὁ ὕγιης νοῦς ὑποχρεοῦσιν ἡμᾶς μὴ εἶναι ἐν κοινωνίᾳ μετὰ τῶν οὐκ ὀρθῶς πιστευόντων χριστιανῶν. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐνετείλατο προσφέρεσθαι πρὸς τοὺς ἀπειθοῦντας τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς καὶ τοὺς τελώνας· οἱ Ἀπόστολοι ἐδίδασκον ἀφίστασθαι καὶ ἀποστρέφειν τοὺς αἰρετικοὺς, τῆς προηγουμένης παραίνεσεως πρὸς αὐτοὺς μὴ ἐπιτυγχανούσης τοῦ σκοποῦ.

Ἡ ἀρχαία Οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία ἀφώριξε τοὺς αἰρετικοὺς, εἰ αὐτοί, παρα τὴν πειθῶ αὐτῆς ἀρνηθῆναι τὰς πλάνας αὐτῶν, πεισματικῶς ἐνέμενον αὐταῖς. Ὁμοίως ἡ ἀρχαία Οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία οὐκ ἦν ἐν κοινωνίᾳ καὶ μετὰ τῶν σχισματικῶν, τ. ἔ. μετὰ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων, ἢ κοινοτήτων, αἵτινες αὐταὶ ἀπεχωρίζοντο ἀπ' αὐτῆς.

Καὶ κατὰ τὸν ὕγιᾶ νοῦν ἄλλως οὐ δύναται καὶ εἶναι. Ἀληθῶς, οὐ λέγομεν—ὑποχρεωτικόν, ὠφέλιμον ἀρὰ γε καὶ δυνατόν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ ἔχειν κοινωνίαν μετὰ τῶν τοιούτων χριστιανῶν, οἵτινες οὐχὶ κατὰ πάντα σύμφωνοι τῇ δογματικῇ διδασκαλίᾳ αὐτῆς; Τὸ ἔχειν αὐτὴν τὴν κοινωνίαν ἦν ἂν ἀνωφελές καὶ ἐπιβλαβές, ἐπεὶ ἡ τῶν αἰρετικῶν ἰσχυρογνωμοσύνη πᾶσι γνωστὴ, ὁμοίως γνωστὴ καὶ ἡ κλίσις αὐτῶν πρὸς διάδοσιν τῶν ψευδοδιδασκαλιῶν αὐτῶν· καὶ τοῦτου ἕνεκεν,

εἰ ἢ Ἐκκλησία, χειραγωγουμένη ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, συγκαταβατικότητος καὶ ἀνοχῆς περὶ τὴν πίστιν, οὐ διέκοπτε τὴν μετ' αὐτῶν κοινωσίαν, τότε ὀλίγη ἦν ἂν ἡ ἐλπίς πρὸς διόρθωσιν αὐτῶν, πολὺς ὅμως ὁ κίνδυνος τῆς εἰς αἵρεσιν ἐκτροπῆς τῶν ὀρθῶς πιστευόντων.

Τὸ τραῦμα, τὸ ἐπιρρέπες διαδοθῆναι κατὰ τὸ σῶμα εἰώθασιν ἐκτέμνειν, καίπερ τούτου ἐμποιοῦντος πάθησιν καὶ βλάβην τῷ σώματι, εἰ μόνον προλαβὼν ἀποτρέψειε τὴν τοῦ τραύματος διάδοσιν, ἥτις δύναται εἶναι ὀλέθριος παντὶ τῷ σώματι, αὐτῇ τῇ ζωῇ. Ὡς πρὸς τοὺς σχισματικούς, καίπερ τὰ αὐτὰ ἔχοντας δόγματα, οἷα ὁμολογεῖ ἡ Ἐκκλησία, οὐχ ἦττον αὐτῇ οὐ δύναται εἶναι ἐν κοινῶνι καὶ ἐνώσει μετ' αὐτῶν τοῦτου ἕνεκεν, ὅτι αὐτοὶ οὗτοι οὐκ ἐφίενται εἶναι ἐν κοινῶνι καὶ ἐνώσει μετ' αὐτῆς. Οἱ Λατῖνοι ἐροῦσιν ἡμῖν: ἄρα ὑμεῖς νομίζετε ἡμᾶς σχισματικούς καὶ αἰρετικούς;

Κατὰ κακὴν μοῖραν, οὐκ ἐνδύμεθα μὴ νομίζειν αὐτοὺς σχισματικούς, καὶ οὐ αἰρετικούς. Οἱ Λατῖνοι ἡμᾶς τοὺς Ὀρθοδόξους καλοῦσι σχισματικούς, τ. ἔ. ἀπεσχισμένους, ἐπεὶ δὴ δῆθεν ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἀπεσχίσθη ἀπὸ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Τοῦτο ἐναργῶς ἐστὶν ἐκπεφρασμένον καὶ ἐν τῇ παρούσῃ ἐγκυκλίῳ, εἰ καὶ ὁ Πάπας ἐξ ἀβρότητας οὐκ ἐκάλεσεν ἐν αὐτῇ τοὺς Χριστιανούς τῆς Ἀνατολῆς σχισματικούς.

Ἄλλ' ἀληθῶς οὐχ ἡ Ἀνατολή ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τῆς Δύσεως, ἀλλ' ἡ Δύσις ἀπεσχίσθη ἀπὸ τῆς Ἀνα-

τολῆς. Σχισματικούς ὀνομαστέον τοὺς ἀποχωριζομένους ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς, τῆς ὀρθῶς πιστευούσης Ἐκκλησίας. Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ὡς ἐν τῇ διαίρεσει τῆς Ἐκκλησίας, οὕτω καὶ μέχρι τοῦ νῦν, πιστεύει ἀληθῶς, ἐστὶν ὀρθῶς πιστεύουσα Ἐκκλησία. Τοῦτο ἐναργῶς μαρτυρεῖται ὑπὸ τούτου, ὅτι αὕτη πιστεύει οὕτως, ὡς ἐπίστευεν ἡ ἀρχαία Οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία, ἢ ὑφισταμένη μέχρι τῆς διαίρεσεως. Καὶ δὴ καὶ οἱ Λατίνοι οὐ δύνανται μὴ ὁμολογῆσαι, ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία πιστεύει συνῶδὰ τῇ ἀρχαίᾳ Οἰκουμενικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὁμοίως αὐτοὶ οὐ δύνανται μὴ ὁμολογῆσαι τὴν ἀρχαίαν Οἰκουμενικὴν Ἐκκλησίαν ἀληθῆ Ἐκκλησίαν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν νῦν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ὀφείλουσιν ὁμολογῆσαι εἶναι ἀληθῆ Ἐκκλησίαν. Ἀλλ' ἡ ἀληθὴς Ἐκκλησία ἐστὶ μία ἐν ἀπάσῃ τῇ γῆ. Καὶ τοιαύτη ἐστὶ κυρίως ἡ Ἀνατολικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία. Ἀπὸ τίνος αὕτη ἀπεχωρίσθη, εἰ αὕτη πιστεύει συνῶδὰ τῇ ἀρχαίᾳ Οἰκουμενικῇ Ἐκκλησίᾳ; Τὸνναντίον, ἡ Λατινικὴ Ἐκκλησία ἐν πολλοῖς ἐξέκλινε τῆς διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας. Οὕτως αὕτη ἀπεσχίσθη ἀπὸ τῆς μιᾶς ἀληθοῦς Ἐκκλησίας, καὶ τούτου ἕνεκα αὕτη ἐστὶν Ἐκκλησία τῶν ἀπεσχισμένων, σχισματικῆ. Ὁ ἐσωτερικὸς δὲ χωρισμὸς, ὁ συνιστάμενος ἐν διαφοναίαις, ἤγαγε καὶ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἔκπτωσιν, οὕτως εἶπεῖν εἰς τὸ νόμιμον σχίσμα. Ἡ δὲ πολυχρόνιος διαμονὴ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ σχίσματι, ἐν τῇ μὴ κοινωνίᾳ μετὰ τῆς ἀληθοῦς Ἀνατολικῆς

Ἐκκλησίας, ἐκ περιτροπῆς κατέδειξεν ὀλέθριον ῥοπήν πρὸς τὴν Λατινικὴν Ἐκκλησίαν, σαφῶς ἐκδηλωθεῖσαν ἐν τούτῳ, ὅτι αὕτη, ἐπινοοῦσα καὶ προκηρύττουσα νέα καὶ καινὰ δόγματα, ἅπερ οὐδόλως ἐγίνωσκεν ἡ ἀρχαία Οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία, αἶε μᾶλλον ἐκκλίνει τῆς διδασκαλίας αὐτῆς καὶ αἶε βαθύτερον ἐμβυθίζεται εἰς αἴρεσιν. Οὐχ ἡ τυφλὴ ἐμπάθεια πρὸς τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως ἡμῶν, οὐχ ἡ ἔλλειψις ἀπαθείας πρὸς τὴν Λατινικὴν Ἐκκλησίαν, οὐδὲ αἰσθήματα δυσμενείας, ἢ ἔχθρας πρὸς αὐτήν, οἷα ἡμεῖς παντάπασιν οὐ τρέφομεν πρὸς αὐτήν, ἀλλ' ἡ ἀπαραίτητος προτέρα ἱστορικὴ καὶ ἡ ἐνεστῶσα θέσις τῶν πραγμάτων ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς εἶπεν, ὅτι ἡ Λατινικὴ Ἐκκλησία ἐστὶ σχισματικὴ καὶ αἰρετίζουσα Ἐκκλησία. Καὶ οἷον δεινὸν καὶ πικρὸν τοῦ θανατηθῆναι, ὅτι ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία, ἢ ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων τεθειμελιωμένη, ἢ κατέχουσα τὴν ἐπιτιμοτάτην θέσιν μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐπισήμων Ἐκκλησιῶν τῆς ἀρχαιότητος, ἢ ἀκμάζουσα καὶ ἀνθοῦσα τοῖς μεγάλοις φωστῆροι τοῦ ἀγίου βίου καὶ τῆς ὑψηλῆς παιδεύσεως, ἢ εὐρυτάτη καὶ πολυανθρωποτάτη πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἦδη τόσῳ ἔκπαλαι ἐπὶ ὀλόκληρον χιλιάδα ἐτῶν ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τῆς μιᾶς ἀληθοῦς Ἐκκλησίας, καὶ σὺν τούτῳ αἶε μᾶλλον ἀφίσταται τῆς ἀληθείας, καὶ αἶε βαθύτερον ἐμβυθίζεται εἰς τὸ ψεῦδος.

Εἰ οὐχ οἱ Ὀρθόδοξοι ἀπεχωρίσθησαν ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς μιᾶς Ἐκκλησίας, ἀλλ' οἱ Λατίνοι, εἰ οὗτοι δύνανται κληθῆναι καὶ αἰρετικοί, τότε αὕτη καθ' ἑαυ-

τὴν καταπίπτει ἢ καθ' ἡμῶν τῶν Ὀρθοδόξων ἐπιφερομένη ὑπὸ τῶν Λατίνων αἰτίαις, ὅτι δῆθεν ἡμεῖς, μὴ ἐρχόμενοι εἰς σύνδεσμον μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, δι' αὐτοῦ τούτου ἐναντιούμεθα τῷ θελήματι τοῦ Χριστοῦ, τῷ ἐκφρασθέντι ἐν τοῖς ῥήμασι τῆς προσευχῆς Αὐτοῦ, ὅπως πάντες ὦσιν ἓν, καὶ ἐν τῇ προῤῥήσει, ὅτι ἔσται μία ποιμνὴ καὶ εἰς ποιμήν. Συνφθὰ τῇ ἀληθεῖ ἐννοία τῶν ἐκφράσεων τούτων καὶ ἡμεῖς εὐχόμεθα καὶ δεόμεθα τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἅπαντες οἱ Χριστιανοὶ καὶ ἅπαντες οἱ λαοὶ ἔλθωσιν εἰς τὴν ἐνότητα τῆς ἀληθοῦς πίστεως καὶ συνιστῶσι ταύτην ὁμόθυμον, συνδεδεμένην ὑπὸ ἀδελφικῆς ἀγάπης καὶ μιᾶς ἀληθοῦς πίστεως, καὶ ἐνότητος, οἷα ἦν ἡ πρωτοσούστατος Ἐκκλησία.

Ἄλλ' ἀπὸ τῶν πόθων καὶ τῶν ἐλπίδων μέχρι τῆς ἐκπληρώσεως αὐτῶν—ὀλόκληρος ἄβυσσος. Καὶ εἰ καὶ ἡμεῖς παντὶ μέσῳ ὀφείλομεν συνεργῆσαι τῇ ἐκπληρώσει τούτων τῶν ὑψηλῶν πόθων καὶ τῶν καλῶν ἐλπίδων, τοῦτο ὅμως οὐδαμῶς ὑποχρεοὶ ἡμᾶς ἐνωθῆναι μετὰ τῶν οὐκ ὀρθῶς πιστευόντων χριστιανῶν. Τοὺς ψευδῶς πιστεύοντας χριστιανούς οὐ ποιήσεις ὀρθῶς πιστεύοντας, παραδεξάμενος αὐτοὺς εἰς Ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν μεθ' ἑαυτοῦ.

Ἄλλ' ἴσως ἡμεῖς ἄγαν αὐστηροὶ ἐσμέν καὶ ἄδικοι ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τοὺς Λατίνους; Ἴσως ἡμεῖς κρίνομεν τὴν πίστιν αὐτῶν, χειραγωγούμενοι ὑπὸ ἄγαν περιωρισμένης θεωρίας τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως, καὶ προσκλίνομεν ἡγεῖσθαι καλὸν τὸ ἑαυτῶν τούτου

μόνον ἕνεκα, ὅτι αὐτὸ ἡμῶν, τὸ δὲ ἀλλότριον—κακὸν τούτου μόνον ἕνεκα, ὅτι αὐτὸ ἀλλότριον; Ἴσως ἢ μεταξὺ τῆς Λατινικῆς πίστεως καὶ τῆς Ὁρθοδόξου διαφορὰ τόσῳ ἀσήμαντός ἐστιν, ὥστε ἐν τισιν οὐ μεγάλας παραχωρήσεις ἐκατέρωθεν δυνατόν ἐπιτυχεῖν καὶ δὴ πλήρως συμφωνίας ἐν τῇ πίστει, δυνατόν, ὡς λέγουσιν, ἐξηγηθῆναι, συμβιβασθῆναι καὶ ἐλθεῖν εἰς σύνδεσμον;

Ἀγρίαν καὶ ἄδικον σχέσιν πρὸς τὴν Λατινικὴν Ἐκκλησίαν οὐκ ἔχομεν, καὶ ἐν οὐδενὶ ἐξεδηλώσαμεν τοιαύτην. Τοῦναντίον, ὁ καταπλήσων στοχασμὸς περὶ τούτου, ὅτι τοιαύτη πληθὺς ἐκατὸν μυριάδων (=μυλλιονίων) χριστιανῶν ζῆ ἐν μὴ κοινωνίᾳ μετὰ τῆς ἀληθοῦς Ἐκκλησίας, εμπνέει συμπάθειαν πρὸς τὴν Λατινικὴν Ἐκκλησίαν, ἢ ὡς συμπάθεια μαλάσσει τὴν κρίσιν. Ἄλλ' ἀπὸ γε δυνάμεθα τὸ μέλαν καλεῖσαι λευκόν; Ὅσα πράγματα, μαλάσσοντα τὴν εὐθύνην αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἂν παραστῶσιν ἡμῖν, οὐ δυνάμεθα ἐν τούτοις μὴ αἰτιᾶσθαι αὐτήν, καὶ ἰδίᾳ τοὺς χειραγωγοὺς αὐτῆς ἐπὶ τούτῳ, ὅτι αὐτοὶ οὐ μόνον πεισματικῶς ἔχονται τῶν ἀρχαίων πλανῶν, ἀλλὰ καὶ προστιθέασιν αὐταῖς ἔτι νέας. Περὶ δὲ τοῦ ζητήματος τοῦ βαθμοῦ τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τῆς Λατινικῆς καὶ τῆς ἡμετέρας πίστεως ἀκούσωμεν κατ' ἀρχὰς τὴν τοῦ Πάπα γνώμην.

Τοῦτο ἀδηρίτως σπουδαιότατόν ἐστι ζήτημα ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν. Διὰ τοῦτο ὁ ἀναγνώστης τῆς ἐγκυκλίου φυσικῶς προσδοκᾷ, ὅτι ὁ

Πάπας, ἐξετάσας αὐτὸ μετὰ ἰδίᾳς φροντίδος καὶ λεπτομερείας, δώσει τὴν λύσιν αὐτοῦ, τὴν ἀναλογοῦσαν τῇ ἀξίᾳ τοῦ τόσφ ὑψηλοῦ προσώπου καὶ τῆς τόσφ πανηγυρικῆς ἐπιστολῆς. Ἄλλ' ὁ ἀναγνώστης ἀναγκάζεται ἀπογοητευθῆναι ἐν ταῖς προσδοκίαις: Ὁ Πάπας οὐδαμῶς σχεδὸν θεωρεῖ, καὶ οὐδαμῶς λύει τοῦτο τὸ ζήτημα, ἀλλ' εὐθὺς ἐκποδῶν ποιεῖται αὐτὸ διὰ παροδικῶς ἐρριμμένης σημειώσεως, ὅτι αἱ Ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι χωρίζονται ἀπὸ τῆς Λατινικῆς «οὐχὶ ἐκ μεγάλης διαφωνίας», καὶ ὅτι, «ἐξαιρέσει ὀλίγων πραγμάτων, οἱ Λατῖνοι ὅλως σύμφωνοι αὐταῖς ἐν ἅπασιν τοῖς λοιποῖς». «Κύριον ἀντικείμενον τῆς διαφωνίας αὐτῶν πρὸς τοὺς Λατίνους, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Πάπα, παρίσταται ἡ διδασκαλία περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ Ἡρωδιεράρχου τῆς Ῥώμης». Τῇ ἐξηγήσει τούτου τοῦ ἀντικείμενου ὁ Πάπας ἀφιερῶσι σελίδα. Ἄλλ' εἶτα σιγᾶ παντάπασι περὶ τῶν σπουδαίων δογματικῶν διαφορῶν μεταξὺ τῆς Λατινικῆς καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἄναμφίβολον, ὅτι αὐτὸς σιγᾶ αὐτὸ τὸ ἀντικείμενον σκοπόμενος, ἐπειδὴ λίαν ἄτοπον αὐτῷ καὶ ἀλυσιτελὲς ἐπεκτείνεσθαι περὶ αὐτοῦ. Ὁ Πάπας ὤφειλεν ὀνομάσαι πάσας τὰς δογματικὰς διαφορὰς τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, αἵτινες οὐχ ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἅς αὕτη ἢ οὐχ ὁμολογεῖ εἶναι δόγματα, ἢ καὶ ἀπ' εὐθείας νομίζει αὐτὰ πλάνας, καὶ εἶτα ἀποδείξει, ὅτι αὐταὶ οἱ διαφοραὶ ἐμ-

περιέχουσι τὴν ἀληθινὴν διδασκαλίαν καὶ εἰσὶ δόγματα, ὅτι τούτου ἕνεκεν ἢ ἐν τῇ Λατινικῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπαρξίς αὐτῶν οὐ κωλύει αὐτὴν εἶναι ἀληθῆ Ἐκκλησίαν, ὅτι,—τὸ περαιτέρω πόρισμα,—ἢ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ ὀφείλει δεχθῆναι αὐτὰ καὶ ἀποβῆναι ὁμόπιστος τοῖς Λατίνοις, καὶ ὅτι—τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα,—ἢ ἐν τῇ Λατινικῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπαρξίς αὐτῶν οὐ δεῖ εἶναι κώλυμα πρὸς τὴν ἔνωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας μετ' αὐτῆς, ἢ δὲ παραδοχὴ αὐτῶν ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἄξει εἰς τὴν ἔνωσιν αὐτῆς μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλ' οὐκ ἰσχύει ὁ Πάπας ἀποδεῖξαι τοῦτο, καὶ τούτου ἕνεκα αὐτὸς προαιρεῖται συγκαλυῖναι τὸ πρᾶγμα.

Ἄλλ' ἴσως ἢ ἐν τῇ δογματικῇ διδασκαλίᾳ διαφορὰ μεταξὺ τῆς Λατινικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τόσῃ ἀσημαντὸς ἔστιν, ὥστε οὐδὲ ἄξιόν ἐστι μελετᾶν αὐτήν; Ἴσως καὶ νῦν ὑφίσταται ἤδη μεταξὺ αὐτῶν τοιαύτη σχεδὸν ἐνότης πίστεως, οἷα ἀναγκαιοῖ πρὸς σύνδεσμον αὐτῶν;

Πρὸς τοῦτο τὸ ὑπονοούμενόν ἐρώτημα ὁ Πάπας ἀποκρίνεται σχεδὸν καταφατικῶς.

Λέγων περὶ τοῦ ἀσημάντου τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τῆς Λατινικῆς καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὁ Πάπας οὐκ ἀποφαίνεται καινόν τι. Οἱ Λατῖνοι ἀπὸ τῶν χρόνων Δέοντος τοῦ Ἀλλατίου λέγουσι περὶ πλήρους σχεδὸν ἐλλείψεως διαφορᾶς μεταξὺ ἀμφοτέρων τούτων τῶν Ἐκκλησιῶν. Θεοφάνης ὁ Προκοπο-

βίκιος δικαίως ὠμολόγησεν αὐτὴν τὴν διέξοδον τῶν Λατίνων ἐπικίνδυνον τοῖς Ὁρθοδόξοις μέσον διαδόσεως τῆς Λατινικῆς πίστεως. Ἀληθῶς, τοῦτό ἐστι σαγήνη, εἰς ἣν οἱ Λατῖνοι ἐπιτυχῶς σαγηνεύουσι τοὺς ἀφελεῖς ἐκ τῶν Ὁρθοδόξων. Ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν τῷ βίῳ συνηντήσαμεν τῷ ἀφελεῖ Ρωσσικῷ λαῷ, ᾧπερ οἱ Λατῖνοι ἔσπευσαν ἐμπνεῦσαι τὴν ἔννοιαν, ὅτι μεταξὺ τῆς Λατινικῆς καὶ τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως οὐδεμία σχεδὸν ὑπάρχει διαφορὰ, καὶ ὅτι αἱ δογματικαὶ διαφοραὶ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας ἀνακηρύττονται καὶ ἐν τοῖς Ρωσσικοῖς βιβλίοις. Καὶ τίνα ἐπεμαρτύροnton; Τὸν Συμεῶνα τὸν ἐκ Πολότοκης. Ὡσεὶ ὁ Συμεὼν ὁ ἐκ Πολότοκης ἐστὶν ἄγιος πατήρ, οὐχὶ δὲ αὐλικὸς κόλαξ καὶ ἐκλατινισμῆνος συγγραφεύς.

Ἐννοεῖται, πρὸς τί οἱ Λατῖνοι περῶνται, ὅπως πείσωσι τοὺς Ὁρθοδόξους, ὅτι ἡ Λατινικὴ πίστις αὐτῶν ἐστὶ τοιαύτη σχεδόν, ὡς ἡ Ὁρθοδόξος. Εἰ οἱ Λατῖνοι ἔλεγον, ὅτι ἡ Ἐκκλησία αὐτῶν ἔχει πολλὰς σπουδαίας διακριτικὰς διαφορὰς συγκριτικῶς πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, τότε αὐτοὶ ἠναγκάσθησαν ἄν ἀποδείξαι περαιτέρω τοῖς Ὁρθοδόξοις καὶ πείσαι αὐτοὺς περὶ τούτου, ὅτι αὐταὶ αἱ διαφοραὶ συνιστῶσι κατηγόρημα τῆς ἀληθοῦς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ δὴ τῆς Λατινικῆς πρὸ τῆς Ὁρθοδόξου, καὶ ὅτι τούτου ἕνεκεν οἱ Ὁρθοδόξοι ἀφείλουσι δεχθῆναι αὐτὰς τὰς διαφορὰς, τ. ἔ. γενέσθαι Λατῖνοι, ἄλλως αὐτοὶ οὐ σωθῆσονται.

Ἄλλ' ἄρα γε εὐχερές, δυνατόν ἀποδείξει τοῦτο; Παρορωμένον τοῦτου, ὅτι τοῖς Λατίνοις ἢ πίστις αὐτῶν, ἐννοεῖται, ἐστὶ προσφιλεστέρα πάσης ἄλλοτρίας πίστεως καὶ δυσχερές αὐτοῖς ἀπαθῶς προσενηχθῆναι πρὸς τὴν ἑαυτῶν πίστιν, ἀπροκαταλήπτως δὲ πρὸς τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας, αὐτοὶ ἐμφύτως αἰσθάνονται, ὅτι οὐ δύνανται ἀποδείξει τοῖς Χριστιανοῖς τῆς Ἀνατολῆς τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἑαυτῶν πίστεως ὑπὲρ τὴν πίστιν αὐτῶν, ἐπειδὴ ἡ Λατινικὴ πίστις οὐ μόνον οὐχ ὑπερέχει τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως, ἀλλ' οὐδὲ ἰσοδυναμεῖ αὐτῇ. Ἴδου πρὸς τί οἱ Λατίνοι, ἐν τῇ διαδόσει τῆς ἑαυτῶν πίστεως μεταξὺ τῶν Ὀρθοδόξων, πειρῶνται, ὅπως δεῖξωσιν αὐτοῖς, ὅτι ἡ Λατινικὴ πίστις διαφέρει ἀπὸ τῆς Ὀρθοδόξου οὐχὶ οὐσιωδῶς, καὶ ὅτι οὕτως ἕνεκα οἱ Ὀρθόδοξοι, τινόμενοι Λατίνοι, οὐκ ἐγκαταλείπουσι τὴν πίστιν αὐτῶν, οὐδὲν ἀπολλυθεύουσιν ἐκ τῆς πίστεως αὐτῶν.

Αὐτὴ ἡ Οὐνία ἐστὶν ἐφαρμογὴ τῆς αὐτῆς τακτικῆς ἐν μεγαλογραφίᾳ. Οἱ Λατίνοι ἐπενόησαν τὴν Οὐνίαν, ἵνα διευκολύνωσι τοῖς Ὀρθοδόξοις τὴν εἰς Λατινικὴν πίστιν μετάβασιν. Τοῖς Ὀρθοδόξοις, τοῖς ἐνουμένοις μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας ἐν δικαιομασίᾳ τῆς Οὐνίας, ἐπιτρέπεται ἔχειν πάντων τῶν ἐθίμων καὶ τῶν τελετῶν ἑαυτῶν· οὐδὲ ἀναγκάζουσιν αὐτοὺς δεῖξασθαι καὶ τὰς δογματικὰς διαφορὰς τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας· αὐτοὶ ὑποχρερῶνται μόνον ὁμολογῆσαι τὸν Πάπαν κεφαλὴν ἑαυτῶν καὶ νομίζειν ἑαυτοὺς ἀνήγοντας τῇ Λατινικῇ Ἐκκλησίᾳ. Μετα-

στρέφοντες τοὺς Ὀρθοδόξους εἰς Οὐνιάτας, οἱ Λατῖνοι στοχαζόνται, ὅτι αὐτοὶ σὺν τῷ χρόνῳ βαθμηδὸν καὶ ἀπαρατηρήτως ἀποβήσονται ἀληθεῖς Λατῖνοι.

Τὴν αὐτὴν δὲ τακτικὴν ὁ Πάπας ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ αὐτοῦ ἐφαρμόζει καὶ τῷ ζητήματι περὶ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν. Αὐτὸς οἶονεὶ οὕτω λέγει ἐνταῦθα: Ἡ διαφορὰ μεταξύ ἡμῶν καὶ τῶν ἀνατολικῶν ἐστὶν ἀσήμαντος, ἢ συμφωνία ὅμως λίαν μεγάλη· πρὸς τί οὖν οἱ ἀνατολικοὶ οὐ κοινωνοῦσιν ἡμῖν; Ἴσως αὐτοὶ δειμαίνουσι, μὴ τῇ ἐνώσει μεθ' ἡμῶν ἀπολέσωσι τὴν αὐθυπαρξίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν καὶ ἀποβάλωσι τὴν πίστιν, τὰς τελετάς καὶ τὰ ἔθιμα αὐτῶν. Φόβοι κενοί! Οἱ Ἕλληνες διαμενοῦσιν Ἕλληνες, οἱ Σλάβοι Σλάβοι, οἱ Ἀνατολικοὶ Χριστιανοὶ Ἀνατολικοὶ Χριστιανοί. «Οὐδεὶς λόγος ὑμῖν, ἀποτείνεται ὁ Πάπας τοῖς Ὀρθοδόξοις, φροβεῖσθαι, μὴ μετὰ τὴν ἐνωσιν ἢ ἡμεῖς, ἢ οἱ διάδοχοι ἡμῶν ἐλαττώσωσιν τι ἐκ τῶν δικαιωμάτων ὑμῶν, τῶν πατριαρχικῶν προνομίων καὶ τῶν τελετουργικῶν διατάξεων ἐκάστης Ἐκκλησίας, διότι αἰεὶ ἦν καὶ αἰεὶ ἔσται ἐν ταῖς προθέσεσι καὶ τῇ εὐταξίᾳ τῆς ἀποστολικῆς Ἐδρας κανὼν τὸ ὁμολογεῖν τὴν πλήρη ἀξίαν τῶν διακριτικῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων παντὸς ἔθνους».

Καὶ δὴ παραδεχθῶμεν, ὅτι οἱ Πάπαι αἰεὶ ἐργάζονται συνφθὰ ταύταις ταῖς ὑποσχέσεσι Λέοντος ΙΓ'. ἀλλ' ἤδη, μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Πάπα ἀπαιτουμένην ὑποταγὴν τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, ἤτοι τῶν Ὀρ-

θοδόξων λαῶν, αὐτοὶ οὐ δύνανται μεῖναι, οἷοί εἰσι νῦν, οὐ δύνανται μεῖναι αὐτοὶ καθ' ἑαυτούς.

Ἄλλὰ θῶμεν, ὅτι οἱ Ἀνατολικοὶ χριστιανοὶ, ἐνωθέντες μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, κρατήσουσι πάντα τὰ ἑαυτῶν: ἐν τούτοις αὐτοὶ ὀφείλουσιν ἄρα γε συνᾶσαι τῇ πίστει αὐτῶν τὰ λατινικὰ δόγματα; Πρὸς τοῦτο τὸ ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν κεφαλαιῶδες ζήτημα ὁ Πάπας ἀπ' εὐθείας οὐκ ἀποκρίνεται.

Ἄλλὰ καὶ δύναται ὁ Πάπας μεθ' ἀπάσης τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας ἀποκριθῆναί τι πρὸς τοῦτο τὸ ζήτημα; Εἰ ὁ Πάπας ἐρεῖ, ὅτι οἱ Ἀνατολικοὶ χριστιανοὶ δύνανται καὶ μὴ δεχθῆναι τὰ δόγματα τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, τότε τοῦτο ἔσται ἀντίφασις τῇ ἰδίᾳ τοῦ Πάπα προκηρῦσει, ὅτι κή ἀληθὴς ἐνωσις μετὰ τῶν χριστιανῶν... συνίσταται ἐν τῇ ἐνότητι τῆς πίστεως καὶ τῆς κυβερνήσεως. Οἷα δὲ ἔσται αὕτη ἡ ἐνότης ἐν τῇ πίστει, καὶ οἷα—ἡ ἐνωσις τῆς Ἐκκλησίας, τῶν μὲν Λατίνων διδασκόντων περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, οὐ μόνον ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, τῶν δὲ ἐνωθέντων μετ' αὐτῶν Ὀρθοδόξων ὁμολογούντων τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μόνον ἐκ τοῦ Πατρὸς· τῶν πρώτων ἐν τῇ Μεταλήψει γενομένων μόνον τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τῶν δὲ τελευταίων—τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος κτλ.

Εἰ ὁ Πάπας ἐρεῖ, ὅτι οἱ Ἀνατολικοὶ χριστιανοὶ οἱ ἐνούμενοι μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, οὐκ

ἔσονται ἠναγκασμένοι παραδεχθῆναι τὰ Λατινικὰ δόγματα μόνον διὰ συγκατάβασιν πρὸς τὴν ἀσθενῆ συνείδησιν αὐτῶν, τότε ἡμεῖς ἐροῦμεν αὐτῷ, ὅτι ἡ ἀρχαία Οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία οὐδέποτε προσεδέχετο ἐν τοῖς μέλεσιν αὐτῆς λαοὺς, ἐν δικαιώμασιν οὕτως εἰπεῖν ἡμιπιστίας, ἀλλ' αἰεὶ ἀπῆτει παρὰ τῶν ἐνουμένων μετ' αὐτῆς τὴν παραδοχὴν καὶ ὁμολογίαν πάσης τῆς πίστεως αὐτῆς. Ἄλλως δὲ οὐ δύναται καὶ εἶναι, ἐπειδὴ, συμβάντος τοῦ ἐναντίου, αὕτη ἔπαυσεν ἂν οὔσα ἀδιαίρετον σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ μία κοινότης τῶν ἀληθῶς πιστευόντων, καὶ, συνισταμένη ἐκ πληθῆος συστημάτων, διαφόρως πιστευόντων, ταχέως ἂν ἐφθινεν. Ἡ ἴσως ὁ Πάπας τὰ ὑπὸ τῆς Λατινικῆς μὲν Ἐκκλησίας ὁμολογούμενα, ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου ὁμῶς ἀπορρίπτόμενα δόγματα ἀνακηρύξει μὴ σπουδαία ὥστε δυνατόν ἐπιτρέβαι ταῖς ἐνουμένοις μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας μὴ δεγείσθαι αὐτὰ τὰ δόγματα οὐ μόνον διὰ συγκατάβασιν πρὸς τὴν ἀσθενεῖαν τῶν ἐνουμένων, ἀλλ' ἔτι καὶ διὰ τὴν μὴ σπουδαιότητα αὐτῶν τῶν δογμάτων;

Ἄλλ' ἄρα γε ἡ κεφαλὴ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας δύναται ὁμολογῆσαι καὶ ἀνακηρύξει εἰς ἐπήκοον πάντων τὰ δόγματα τῆς ἑαυτοῦ Ἐκκλησίας μὴ σπουδαία; Τοῦτο ἐδήλου ἂν ἄνευ μαχαίρας σφάζειν καὶ ἑαυτὸν καὶ τὴν Λατινικὴν Ἐκκλησίαν.

Εἰ τέλος ὁ Πάπας, κατὰ τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ προκήρυξιν, ὅτι ἡ ἀληθὴς ἔνωσις ἐστὶν ἡ ἐνότης τῆς πίστεως, καὶ ἐκ τοῦ ἀναγκαίου τοῦ ὁμολογῆσαι τὰς δογ-

ματικές διαφορὰς τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας σπουδαίας, ὁμολογήσει τὸ ἀναπόφευκτον τῆς παραδοχῆς αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἐνουμένων μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, τότε τοῦτο ἔσται ἡ εὐθεΐα καὶ εἰλικρινὴς θεωρία τοῦ πράγματος. Αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ νοεῖται, ὅτι οἱ Λατῖνοι ὁμολογοῦσι τὴν ἑαυτῶν Ἐκκλησίαν ἀληθῆ, καὶ δὴ τὴν μόνην ἀληθῆ Ἐκκλησίαν ἄρα ὁμολογοῦσιν εἶναι ἀληθῆ καὶ ἅπασαν τὴν περὶ πίστεως διδασκαλίαν αὐτῆς, καὶ τούτου ἕνεκεν οὐ δύνανται ἐπιτρέψαι τοῖς ἐνουμένοις μετ' αὐτῆς μὴ παραδέχεσθαι τὰ δόγματα αὐτῆς.

Ἄλλ' ἰδοὺ αὕτη δὴ ἡ ἀπαίτησίς ἐστι λίθος προσκόμματος ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἐνώσεως τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ὁ λίθος οὗτος τὸσφ τεράστιας ἐστὶ καὶ βαρῆς, ὥστε οὐδὲν δυνατόν ἀποκινεῖν αὐτὸν, καὶ οἱ Λατῖνοι ἢ προαιροῦνται ἀποδεικνῦναι, ὅτι ὁ λίθος οὗτός ἐστιν ὄλως μηδαμινός, ἢ πειρῶνται, ὅπως παρέλθωσιν αὐτὸν, εἰ καὶ ἀληθῶς καὶ τὸ παρελθεῖν αὐτὸν τὸσφ ἀδύνατον, ὅσφ τὸ ἀποκινεῖν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ τόπου, ἢ τὸ ἀποδείξει τὸ μηδαμινὸν αὐτοῦ.

Ὁ Πάπας πειρᾶται, ὅπως ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ λίθος τοῦ προσκόμματος τὸσφ μικρός, ὥστε οἰοεὶ οὐχ ὑπάρχει παντάπασι, ἐπειδὴ δῆθεν ἡ μεταξὺ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἀνατολικῆς διαφορὰ ἐστὶ μηδαμινή. Ἄλλ' ἀντὶ ἀποδείξεως αὐτὸς παρατίθεται σοφισμα: «Ἡμεῖς τὸσφ σύμφωνοί ἐσμεν τοῖς Ἀνατολικοῖς, λέγει αὐτός, ὥστε ἐν αὐτῇ τῇ ἀμύ-

νη τῆς καθολικῆς πίστεως οὐ σπανίως δανειζόμεθα μαρτυρίας καὶ ἐπιχειρήματα ἐκ τῆς διδασκαλίας, τῶν ἡθῶν καὶ τελετῶν, ὧν οἱ Ἀνατολικοὶ ἔχονται». Οἷον οἰκτρὸν πόρισμα!

Οἱ ἅγιοι Πατέρες ἔστιν ὅτε παρετίθεντο μαρτυρίας καὶ ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας ἐκ τῆς ἐθνικῆς φιλοσοφίας; ἄρα γε τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ἢ μεταξὺ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως καὶ τῆς Ἐθνικῆς φιλοσοφίας διαφορὰ ἐστὶν οὐ μεγάλη; Ἀδύνατον καὶ τὸ παρελθεῖν αὐτὸν τὸν λίθον, τὸν διακλείοντα τὴν μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ὁδόν. Ἡ παρέλευσις συνίστατο ἂν ἐν τούτῳ, μὴ ἀπειθεῖν παντάπασι τῶν Λατινικῶν δογμάτων, οἷον ἐπιλάθεσθαι αὐτῶν. Ἄλλ' ἀληθῶς τοῦτο ἀδύνατον ἐστὶ καὶ τοῖς Ὀρθοδόξοις καὶ τοῖς Λατίνοις.

Οἱ Λατίνοι, καίπερ δυναμένοι ἐν ἀρχῇ μὴ ἀπαυτεῖν παρὰ τῶν Ὀρθοδόξων τὴν παραδοχὴν λατινικῶν τινῶν δογμάτων, οὐ δύνανται μὴ ἀπαυτεῖν παρ' αὐτῶν τὴν παραδοχὴν τῆς διδασκαλίας περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ Πάπα ἐφ' ἀπάσης τῆς Ἐκκλησίας, διότι αὐτοὶ καὶ τὴν ἔνωσιν αὐτῆν τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν μετὰ τῆς ἑαυτῶν Ἐκκλησίας νοοῦσιν οὐκ ἄλλως, ἢ ὑποταγὴν τούτων τῷ Πάπα. Ἀληθῶς καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ ἐγκυκλίῳ ὁ Πάπας, συγκαλύψας τὸν περὶ τῶν ἄλλων Λατινικῶν δογμάτων λόγον, ἐπάγεται ἀποδείξεις ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ Πάπα, καὶ ὁμολογεῖ ἀναγκαίαν τοῖς ἐνουμένοις τὴν παραδοχὴν αὐτῆς. Ἀλλὰ τὸ ὁμολογεῖν τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα—ἄρα

γε ἔργον οὐ πολλῆς σπουδῆς; Οὕτως οἱ Λατῖνοι, καίπερ ποθοῦντες ἀσήμενον παραστήσαι τὴν μεταξὺ τῆς Ἐκκλησίας αὐτῶν καὶ τῆς Ὁρθοδόξου διαφορὰν, οὐκ ἐπιτυχάνουσιν.

Ἐκ περιτροπῆς καὶ οἱ Ὁρθόδοξοι, καὶ δὴ τῶν Λατίνων μὴ ἀπαιτούντων παρ' αὐτῶν τὴν παραδοχὴν τῶν Λατινικῶν δογμάτων, οὐ δύνανται ἐπιλαθέσθαι τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν ὥστε καὶ ἐν τῷ ἀδυνατίῳ τούτῳ πράγματι ἀνάγκη, ὅπως αὐτοὶ πρὸ παντὸς ἐξετάσωσι τὸ ζήτημα, ἄρα γε δυνατόν, ἢ ὠφέλιμον, καὶ ὀφείλουσιν αὐτοὶ ἐνωθῆναι μετὰ τῆς τὰ δόγματα ταῦτα ὁμολογούσης Ἐκκλησίας. Οὕτω δὴ, ὅπως καὶ ἂν πειρῶνται καὶ οἱ Λατῖνοι καὶ οἱ Ὁρθόδοξοι παρελθεῖν τὸν ἐν τῇ ἑσφ. τῆς ἐνώσεως αὐτῶν μετ' ἀλλήλων κείμενον λίθον, πᾶσα παρέλευσις αὐτοῦ οὐκ ἂν ἀγαθοὶ εἰς τὸ τέρας, καὶ παρὰ τὸ ἀπόφθεγμα «πᾶσαι αἱ ὁδοὶ ἄγουσιν εἰς Ρώμην», οὐκ ἂν ἤγαγε τοὺς Ὁρθοδόξους εἰς τὴν Ρώμην. Τόσφ δὲ ἀδύνατον καὶ ἀποκινεῖν αὐτὸν τὸν βαρὺν λίθον ἀπὸ τῆς ὁδοῦ, ἐν ἧ ὀνάιτο ἂν συναντηθῆναι ἢ Ἀνατολῇ μετὰ τῆς Δύσεως. Οὕτε οἱ Ὁρθόδοξοι, οὕτε οἱ Λατῖνοι δύνανται ἀποκινῆσαι αὐτόν.

Εἰ ἀπεκίνουν αὐτόν οἱ Ὁρθόδοξοι, τοῦτο ἐδῆλου ἂν, ὅτι αὐτοὶ ἀποδέχονται πάντα τὰ λατινικὰ δόγματα.

Ἄλλ' ἄρα γε αὐτοὶ δύνανται καὶ θελήσουσιν ἄραι αὐτὸ τὸ ὑπέρμετρον βάρος, καὶ εἶτα διὰ παντὸς φέρειν αὐτὸ ἐπὶ τῶν ὤμων; Δυνατὸν ἔτι καὶ νοῆσαι, ὅτι τοῦτο τὸ βαρὺ βάρος φέρουσιν αὐτοὶ οἱ Λατῖνοι,

εἰ καὶ αὐτοὶ φέρουσιν αὐτὸ οὐκ ἀγογγύστως, ἄλλοι δὲ ἐξ αὐτῶν, καὶ δὴ ὀλόκληρον ἡμῖς, — λέγομεν τοὺς Προτεστάντας, Παλαιοκαθολικοὺς καὶ ἀπίστους, — ἀπεινάξαν ἀφ' ἑαυτῶν τοῦτον τὸν ζυγόν. Λέγομεν — δυνατὸν νοῆσαι, διότι τοὺς Λατίνους συνδέουσι μετὰ τοῦ Παπισμοῦ, μετὰ τῶν Λατινικῶν δογμάτων καὶ μεθ' ὅλου τοῦ καθεστηκότος τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας αἰώνιοῖς ιστορικαῖς παραδόσεσι καὶ πολυαίωνιος σύγχρονος βίος. Τὴν Λατινικὴν Ἐκκλησίαν ἄνευ τοῦ Πάπα καὶ δὴ τὸ φαντασθῆναι δυσχερές. Οἱ Πάπαι ἀνέθρεψαν, ἐπηύξησαν καὶ ἠύρυναν αὐτήν, καὶ οἱ αὐτοὶ μετέδωκαν αὐτῇ ἴδιον χαρακτῆρα, ἀκριβῶς διακρίνοντα αὐτὴν ἀπὸ πασῶν τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν. Τὰ Λατινικὰ δόγματα ἀνεφύησαν, ἀνεπτύχθησαν καὶ ἐρρίζωθησαν ἐν τῇ Λατινικῇ Ἐκκλησίᾳ: αὐτὰ εἰσὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός, καὶ ὄστέον ἐκ τῶν ὀστέων αὐτῆς. καὶ «τὸ ἑαυτῆς, καίπερ ἄπλωτον, ὅμως λευκόν». Ἐκ περιτροπῆς ἅπασα ἐν γενεῇ ἡ Λατινικὴ ἐκκλησιαστικότης προσέλαβε χρωματισμὸν, χαρακτῆρα καὶ τὸ καθεστηκὸς τοῦ βίου τῶν Δυτικῶν ἐθνῶν τῆς ἀρχαίας, ἔτι ἐθνικῆς, Ρώμης, τῶν Δυτικῶν τοῦ μεσαιῶνος καὶ τῶν νέων ἐθνῶν, ἰδίᾳ τῶν Ρωμάνων. Ἀλλὰ τί, ζητεῖται, συνδέει τοὺς Ὀρθοδόξους Χριστιανοὺς μετὰ τῶν Λατινικῶν δογμάτων καὶ μεθ' ἀπάσης τῆς Λατινικῆς ἐκκλησιαστικότητος, καὶ ἐν μέρει μετὰ τοῦ Παπισμοῦ; Οὐδέν. Εἰ ἐν καλῇ τινι ἡμέρᾳ ἅπας ὁ λατινισμὸς κατακρημνισθεῖη χαμαί, τότε τί ἂν ἀπολέσαι ἐκ τούτου ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία; Σχεδὸν

οὐδέν. Τίνος ἕνεκα, καὶ πρὸς τί τὰ ὀρθόδοξα ἔθνη τῆς Ἀνατολῆς δέξονται διδασκαλίαν ἀλλοτριάν, οὐδένα σύνδεσμον ἔχούσας μετὰ τῶν αἰωνίων παραδόσεων τούτων τῶν ἐθνῶν, μὴ συγγενεῖς τῷ χαρακτῆρι, τοῖς ἐθίμοις καὶ πᾶσι τοῖς καθεστηκόσι τοῦ βίου αὐτῶν, ἢ καὶ ἀπ' εὐθείας ἀντιπαθεῖς αὐτοῖς; Τίνος ἕνεκα, καὶ πρὸς τί αὐτοὶ ὁμολογήσουσι τὰς Λατινικὰς ἐπινοίας καὶ πλάνας δόγματα, ὅτε οὔτε ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ, οὔτε ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς ἀρχαίας Οἰκουμένης Ἐκκλησίας οὐχ ὑπάρχουσι λόγοι πρὸς τοῦτο; Τις ἢ ἀνάγκη αὐτοῖς μιγνύναι τῇ καθαρᾷ Ὀρθοδόξῳ ἀληθείᾳ πλάνας παπιστικὰς καὶ ἅπαν ἐν γένει τὸ λατινικὸν ψεῦδος; Τὶ ὄφελος αὐτοῖς δύνανται προσδοκᾶν ἀπὸ τῆς τοιαύτης, μὴ ἀναγκαίας, μὴ φυσικῆς καὶ ἀνόμοι μίξεως;

Καὶ αὐτοὶ οἱ Λατίνοι οὐ δύνανται ἀποκινήσαι ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τὸν λίθον τοῦ προσκόμματος. Εἰ αὐτοὶ ἀπεκίνουν αὐτὸν, τοῦτο ἐδήλωσεν ἅν, ὅτι αὐτοὶ ἀποδιοπομποῦνται ἅπαντα τὰ καθαρῶς λατινικὰ δόγματα ἑαυτῶν. Τούτου γενομένου, ἡ ὁδὸς ἐλείπαινετο ἅν. Ἀλλὰ τότε ἡ ὁδὸς αὕτη ἦγεν ἅν οὐχὶ ἐκ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Ρώμην, ἀλλ' ἐκ τῆς Ρώμης εἰς τὴν Ἀνατολήν, τ. ἔ. ἠνώθησαν ἅν οὐχ οἱ Ὀρθόδοξοι μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' οἱ Λατίνοι μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Κυρίως αὕτη ἐστὶ καὶ ἡ μόνη ἐφετῆ καὶ κανονικὴ διεξοδὸς τοῦ ἔργου τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἵπὲρ τοιαύτης κυρίως ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν

καὶ δέεται τοῦ Θεοῦ ἢ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία. Ἡ ἔνωσις αὕτη συνίσταται ἐν τούτῳ, ὅπως οἱ Λατίνοι, οἱ Διαμαρτυρούμενοι καὶ πᾶσαι αἱ αἰρετικαὶ κοινότητες παύσωσιν ἐκάστη τὰς δογματικὰς αὐτῶν πλάνας, οἱ δὲ σχισματικοὶ ἀποποιηθῶσιν ἀπὸ τῆς μὴ κοινωνίας αὐτῶν μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας—καὶ πάντες ἄρξωνται ὁμολογοῦσαι μίαν Ὁρθόδοξον ἀληθῆ πίστιν. Οὐ δύναται εἶναι οὐδὲ λόγος περὶ ἐνώσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολῆς μετὰ τῆς Λατινικῆς Δύσεως, μέχρις οὔ χρόνου αὐτοὶ οἱ Λατίνοι ἰδιοχείρως ἀποκινήσωσι τὸν λίθον, τὸν κείμενον ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἐνώσεως αὐτῶν μετὰ τῆς Ἀνατολῆς. Ἄλλ' εἰ, ὅπερ μὴ ὀφείη ὁ Θεός,—ἐνεκα ὀκεινῶν τινῶν συμφορῶν συντελεσθεῖν ἡ ἔνωσις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μετὰ τῆς τοιαύτης Λατινικῆς Ἐκκλησίας, οἷα ἡ νῦν, τότε αὕτη, ἅτε ἔνωσις ἐξηναγκασμένη, ἢ φυσικὴ καὶ ἀνομος, εἴη ἂν οὐκ ἀσφαλῆς, καὶ οὐ καλοκαινίος, καὶ ἀμφοτέροις ἰδίᾳ δὲ τοῖς Ὁρθοδόξοις ἐπήνεγκεν ἂν οὐχὶ καλὸν καὶ ὄφελος, ἀλλὰ κακὸν καὶ συμφορὰν. Ἄρα πρὸς ἀληθῆ καὶ καρποφόρον ἔνωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Λατινικῆς ἀναγκαίως δεόν, ὅπως οἱ Λατίνοι ἀποβάλωσι τὰς δογματικὰς πλάνας αὐτῶν.

Ἄλλ' ἄρά γε αὐτοὶ δύνανται καὶ θελήσουσι πράξει τοῦτο;

Τὸ γε νῦν, ἐν τῇ νῦν θέσει τοῦ Παπισμοῦ καὶ ἐν τῇ νῦν καταστάσει τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας αὐτοὶ οὐ δύνανται, οὐδὲ θελήσουσιν ἀποποιηθῆναι ἀπὸ τῶν δογματικῶν πλάνων αὐτῶν.

Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο, ὅτι ἐν τῷ παρόντι χρόνῳ οὔτε ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δύναται ἐνωθῆναι μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, οὔτε ἡ Λατινική—μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου,—ἐστὶν ἀποτέλεσμα λυπηρὸν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀφρευκτον. Ὑστερον τούτων ἡ ἐννοια, ὅτι σὺν τῇ ἐνώσει τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπιτευχθήσονται μέγιστα ἀγαθὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ, τοῖς κράτεσι, τοῖς χριστιανικοῖς καὶ ἑτεροθρήσκοις ἔθνεσι, ἦν οὕτως εὐρέως καὶ ῥητορικῶς ὁ Πάπας ἀναπτύσσει ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ αὐτοῦ,—ἀπόλλυσι τὴν ἀξίαν καὶ οὐ χρήζει ἐπισκοπήσεως. Ἀλλ' οὐ δυνάμεθα μὴ προσεπισημειῶσαι τοῦτο τὸ παράδοξον, ὅτι ὁ Πάπας ὑπισχνεῖται δοῦναι ταῖς ἀνατολικαῖς Ἐκκλησίαις ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, ὧν περ στερροῦνται τὰ ἔθνη, τὰ ἀνήκοντα τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἀπελευθερῶσαι πάντας τοὺς ἐνφυμένους μετ' αὐτῆς ἀπὸ τῶν δεσμῶν ἐκείνων, οἷς αὐτὴ μάλιστα μεμισασμένη. Ἰατρὲ, θεράπευσον σεαυτόν!

Отъ С.-Петербургскаго Духовнаго Цензурнаго Комитета печатать дозволяется. С.-Петербургъ, 19 Юля 1896 года.

Цензоръ Архимандритъ Меѳодій.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000020706

Ἄλλαι ἐκδόσεις ἐπίσης ὑπὲρ τῆς ἐν Χάλκῃ
Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ ὑπὲρ τοῦ Καππαδοκι-
κοῦ Ὁρφανοτροφείου.

Β) «Χριστιανὸς ἀνευ Χριστοῦ» ὑπὸ τοῦ Καθηγη-
τοῦ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας τῆς Μόσχας κ. Μητρο-
φάνου Δ. Μουρετόβα μετὰ τῆς βιογραφίας καὶ εἰκόνης
τοῦ ψευδοδιδασκάλου τῆς Ῥωσσίας κόμητος Λέοντος Ν. Τολ-
στόη.—Τιμᾶται 16 καπικίων, ἤτοι 2 γροσίω.

Γ) Ῥωσσικὴ Ἀγιογραφία: α) Ὁ ἅγιος Ἰωάν. μη-
τροπολίτης καὶ θαυματουργὸς πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν (Ῥώσος
Μάρκος Ἐφέσου), ὁ ἀκμάσας (1375—1461) κατὰ τοὺς χρό-
νους τῆς ἐν Φλωρεντία Ψευδοσυνόδου καὶ τῆς πτώσεως τῆς
Κων/πόλεως, ἀφ' οὗ ἤρξατο καὶ ἡ σειρά τῶν αὐτοκεφάλων
Ἱεραρχῶν τῆς Ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας.—Τιμᾶται ἐνὸς γροσίου.

Δ) β) Βίος τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Σεργίου
τοῦ ἐκ Ράδονεξ καὶ θαυματουργοῦ πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν, συνταχ-
θεὶς ἐξ ἀξιοπιστῶν πηγῶν καὶ ἀναγνωσθεὶς ἐν τῇ Λαύρᾳ αὐτοῦ
κατὰ τὴν Ὀλονωκτίαν Ἰουλίου 5, 1822 ἐτους ὑπὸ τοῦ ἀειμνή-
στου Φιλαρέτου, μητροπολίτου Μόσχας.—Τιμᾶται 2 γροσίω.

Σημ. Οἱ βουλόμενοι νὰ ἐγγραφῶσι συνδρομητὰ παρακαλοῦν-
ται, ὅπως, ἀκριβῶς καὶ εὐαναγνώστως σημειώσῃσι τὴν αὐτῶν
διεύθυνσιν Ἐλληριστὶ ἢ Γαλλιστὶ, ὡς καὶ τὸ βιβλίον, ὑπὲρ ἐπι-
θυμοῦσιν, εὐαρεστηθῶσιν ἐγκαίρως νὰ προειδοποιήσῃσι περὶ τού-
του κατὰ τὰς ἐξῆς κατ' ἀρᾶσκειαν διευθύνσεις:

1) A la Rédaction du Journal Grec «ὁ Ἐξηγητής».
(France) Rue de la Grande Armée, 23.—Marseille.

2) Au Révérend Père Théophile Paschalides,
Aide de l' Inspecteur du Séminaire Ecclésiasti-
que orthodoxe.

(Russie) Saint—Petersbourg.

3) Τῷ Ἱεροσπουδαστῇ τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς
Σχολῆς Γεωργίῳ Πασχαλίδῃ.

Κωνσταντινούπολιν (Χάλκην).

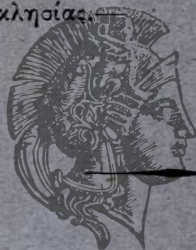
Ἱεροδ. Θεόφιλος Πασχαλίδης,

Δ. τῆς Θ. καὶ Βοηθὸς τοῦ Ἐπόπτου τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ
Σεμιναρίου Πετροπόλεως.

«Πάντες μὲν ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον», ὑπ' ἐμοῦ δὲ τοῦ ταπεινοῦ, ὡς λεπτά δύο τῆς χήρας τοῦ Εὐαγγελίου, τὰ ἐκ τῆς πωλήσεως τοῦ ἀνά χειῖρας φυλλαδίου χρήματα προορίζονται εἰς συνδρομὴν ὑπὲρ τῆς ἐκ τοῦ μεγάλου καὶ φοβεροῦ σεισμοῦ τῆς 28 Ἰουνίου τοῦ 1894 ἔτους καταστροφείσης, νῦν δὲ ἀνφοδομημένης ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ Κωνσταντινουπόλεως Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Ὁ ἐξελληνίσας.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Τιμᾶται 12 καπικίων, ἤτοι 1½ γροσίου.